

An Bhruiséil, 30 Bealtaine 2022
(OR. fr, en)

9374/22

LIMITE

JAI 700
COPEN 204
DROIPEN 66
ENV 465
CODEC 765

**Comhad Idirinstitiúideach:
2021/0422(COD)**

NÓTA

ó:	An Uachtaránacht
chuig:	Coiste na mBuanionadaithe/An Chomhairle
Uimh. an doic. roimhe seo:	9146/22
Uimh. an doic. ón gCoim.:	14459/21 + COR 1 + ADD 1 + ADD 2 REV 1 + ADD 3
Ábhar:	Togra le haghaidh Treoir ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le cosaint an chomhshaoil tríd an dlí coiriúil lena n-ionadaítear Treoir 2008/99/CE - Cur chuige ginearálta páirteach

a) Réamhrá

An 15 Nollaig 2021, thíolaic an Coimisiún Eorpach togra le haghaidh treoir maidir le cosaint an chomhshaoil tríd an dlí coiriúil¹. Cuirfear an téacs seo, tráth a ghlactha, in ionad

Threoir 2008/99/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 19 Samhain 2008 maidir leis an ábhar céanna².

¹ COM(2021) 851 final; 14459/21 + COR 1.

² Treoir 2008/99/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 19 Samhain 2008 maidir le cosaint an chomhshaoil tríd an dlí coiriúil (IO L 328, 6.12.2008, lgh. 28–37).

Is é is aidhm don togra le haghaidh teorach, go háirithe, rialacha íosta a bhunú maidir le cionta coiriúla a shainiú, trí liosta na gcionta a leagtar amach i dTreoir 2008 thuasluaite a thabhairt cothrom le dáta agus a fhorlíonadh go forleathan, agus trí leibhéil na bpionós sa réimse sin a chomhchuibhiú den chéad uair.

Comhlánaítear cuid na gcionta/na smachtbhannaí le cuid nós imeachta, lena n-áirítear forálacha maidir le reo agus coigistiú, tréimhsí teorann, dlínse, cosaint daoine a thuairiscíonn cionta comhshaoil nó a chuidíonn leis an imscrúdú, nó ceart an phobail lena mbaineann páirt a ghlacadh in imeachtaí coiriúla. Ar deireadh, chun an cur i bhfeidhm is fearr is féidir a áirithiú, áirítear leis an téacs airteagail maidir leis na hacmhainní airgeadais atá le leithdháileadh ar oiliúint, ar chomhordú idir na húdaráis inniúla lena mbaineann sna Ballstáit, ar chur chun feidhme straitéisí náisiúnta chun na gcionta coiriúla thuasluaite a chomhrac, agus ar uirlis éifeachtúil staidrimh a fhorbairt.

Chun feasacht ar na dúshláin a bhaineann leis an gcomhshaol a chosaint tríd an dlí coiriúil a mhúscailt, d'eagraigh an Uachtaránacht comhdháil in Marseille an 17 agus an 18 Bealtaine, comhdháil ag ar tugadh le chéile breithiúna, taidhleoirí forfheidhmithe dlí, cleachtóirí, státseirbhísigh, an lucht acadúil agus an tsochaí shibhialta as gach cearn den Aontas Eorpach.

Ag an gComhairle, d'eagraigh an Uachtaránacht naoi gcruinniú meithle ó mhí Eanáir 2022, trí cinn acu a bhí i bhformáid Chomhairleoirí CGB, chun an téacs sin a chaibidil. Shocraigh an Uachtaránacht an díospóireacht a dhíriú ar ocht gcinn de na 29 n-airteagal: iad sin a bhaineann le sainiú na gcionta agus iad sin a bhaineann le cinneadh na bpionós.

Ag na cruinnithe meithle deireanacha, tar éis comhairliúchán i scríbhinn, tháinig sé chun solais go raibh tromlach cáilithe na mBallstát den tuairim go bhféadfaí na forálacha maidir le sainiú na gcionta a mheas mar fhorálacha cobhsaí, ach gur ghá do na Ballstáit an tsaincheist maidir le cinneadh smachtbhannaí a scrúdú a thuilleadh.

Dá bhrí sin, cuireann an Uachtaránacht faoi bhráid Chomhairle na nAirí, glacadh cur chuige ghinearálta pháirtigh i leith sainiú cionta coiriúla, mar aon le roinnt ceisteanna i dtaca le cinneadh pionós.

b) Cur chuige ginearálta páirteach uaillmhianach

Baineann an cur chuige ginearálta páirteach a cuireadh faoi bhráid na n-airí dlí agus cirt le hAirteagail 2 (cé is moite de na sainmhínithe ar ‘íospartach’ agus ar ‘pobal lena mbaineann’, a bhaineann le forálacha nár pléadh go fóill), 3 agus 4 den Treoir agus na haithrisí gaolmhara (féach an téacs san Iarscríbhinn). Baineann siad leis na pointí seo a leanas:

- an coinníoll nach mór don iompar a bheith neamhdhleathach, is é sin le rá, an gá atá ann an oibleagáid nó an toirmeasc a bhí ann roimhe seo sa dlí comhshaoil a shainaithint; tá an coinníoll sin bunriachtanach mar áirithítear leis nach corpas dlí uathrialach é an dlí coiriúil comhshaoil sna rialacha agus sna forálacha earnála ábhartha;
- nach mbeidh saoirse uathoibríoch ó phionós ann do ghníomhaí ag a bhfuil údarú nó cead riaracháin;
- sainmhíniú níos fearr ar na heilimintí a chomhdhéanann gach cion, lena n-áirítear:
 - aird ar leith ar chionta a bhaineann le chur i gcrích tionscadal áirithe neamhdhleathach nó neamhúdaráithe maidir lena dtionchar ar an gcomhshaol, nó ar athchúrsáil long, truailliú de bhunús long, cosaint speiceas fauna nó flora fiáine, agus aird ar leith ar rialú na speiceas coimhthíoch ionrach is ábhar imní;
 - treoraíocht a leagan amach chun cuidiú leis na húdaráis imscrúdúcháin, ionchúisimh agus bhreithniúcháin measúnú a dhéanamh an bhfuil an damáiste atá déanta substaintiúil nó an bhfuil an chainníocht lena mbaineann diomaibhseach;
 - sainaithint na gcionta sin a chumhdaíonn ní hamháin gníomhartha a dhéantar d’aon ghnó ach gníomhartha a dhéantar le faillí thromchúiseach ar a laghad freisin.

Bhí dianphléití ann agus bhí ar gach toscaireacht comhordú go dlúth idir a n-aireachtaí, go háirithe na haireachtaí ceartais, gnóthaí baile agus comhshaoil. Bhí díospóireacht shaibhir ann mar gheall ar líon, éagsúlacht agus teicniúlacht an iompair a bhí le coiriúlú.

Leis an gcur chuige ginearálta páirteach sin, cruthaítear bunsráitheanna níos láidre agus níos daingne chun an choireacht chomhshaoil a chomhrac. I gcomparáid le Treoir 2008, áirithítear an méid seo a leanas leis an gcomhaontú páirteach seo:

- síneadh le líon na gcionta coiriúlú, suas ó naoi gcinn i dTreoir 2008 go 20 sa téacs a comhaontaíodh. Leathnaítear leis sin raon na gcoireanna ar féidir aghaidh a thabhairt orthu, rud a fhágfaidh go mbeidh níos mó ionchúiseamh ann is gá inar gá sin;
- cineálacha nua damáiste don chomhshaol a áireamh, amhail sárúithe tromchúiseacha ar reachtaíocht ceimiceán an Aontais, astarraingt neamhdhleathach uisce, trádáil neamhdhleathach adhmaid nó athchúrsáil neamhdhleathach long truailitheach. Freagraíonn sé sin do na hábhair imní a tharraingíonn speisialtóirí comhshaoil anuas go minic agus oiriúnaíonn sé reachtaíocht Eorpach do dhúshláin nua chomhshaoil;
- sainmhíniú cruinn mionsonraithe ar an iompar atá le coiriúlú i dtéarmaí achtacháin an téacs in áit tagairtí do na hiarscríbhinní mar a dhéantar i sean-Treoir 2008. Leis sin, is fusa a bheidh sé ag na cleachtóirí an t-iompar lena mbaineann a shainaithint go díreach agus éascófar an cur i bhfeidhm;
- an iarracht cuid de na cineálacha sin iompair a dhéanamh a choiriúlú, gné a bhí in easnamh i dTreoir 2008;
- glacadh forálacha lena soiléirítear coincheapa trasghearrtha a bhfuil géarghá ag cleachtóirí leo chun forfheidhmiú an dlí a fheidhmiú, amhail ‘damáiste substaintiúil don chomhshaol’.

c) Pionóis a chinneadh - fós ina fhócas gníomhach sna pléití

Chuir an Uachtaránacht san áireamh gur mian leis na Ballstáit leanúint den díospóireacht ar an tsaincheist maidir le pionóis a chinneadh. Níos mó ná i gcás ionstraim ar bith eile dlí choiriúil shubstaintigh, tá réimse ar leith dúshlán ag baint leis an tsaincheist seo, toisc nach mór sárú ar riail shonracha earnála a bheith i gceist le gach cion coiriúil. Dá bhrí sin, is saincheist thábhachtach é an nasc idir pionóis choiriúla agus riaracháin.

Ina theannta sin, d'eascair dhá cheist ó na pléití:

- ar thaobh amháin, ós rud é gur minic a tharlaíonn cionta áirithe lena ndéantar damáiste don chomhshaol mar thoradh ar fhaillí thromchúiseach, tá sé beartaithe ag an gCoimisiún Eorpach comhchuibhiú íosta a dhéanamh ar phianbhreitheanna príosúnachta do dhaoine nádúrtha i gcásanna ina ndearnadh cionta áirithe le faillí thromchúiseach ar a laghad agus ina raibh siad ina gcúis le bás nó le mórdhíobháil, nó ar dóigh dóibh a bheith ina gcúis le bás nó le mórdhíobháil;
- ar an taobh eile, ós rud é gur daoine dlítheanacha iad a dhéanann cionta lena ndéantar damáiste don chomhshaol, tá sásra beartaithe ag an gCoimisiún lena ndéanfaí na pionóis - pionóis choiriúla agus neamhchoiriúla araon - a bheadh infheidhme maidir leis na daoine dlítheanacha sin as cionta a rinne siad d'aon ghnó, a chomhchuibhiú go cruinn i ndeireadh na dála. D'úsáidfí an sásra sin den chéad uair in ionstraim Eorpach shubstainteach dlí choiriúil. Sna hionstraimí a glacadh go dtí seo, bhí an comhchuibhiú teoranta do cheangal a chur ar na Ballstáit foráil a dhéanamh do phionóis éifeachtacha chomhréireacha athchomhairleacha.

Bhí na saincheisteanna sin ina n-ábhar dian-díospóireachta le linn na bpléití. Ós rud é gur tugadh aghaidh cheana féin ar na gnéithe teicniúla agus dlíthiúla, is mian leis an Uachtaránacht dhá cheist bheartais a chur faoi bhráid na n-airí dlí agus cirt sa dóigh go mbeidh sí in ann leanúint dá cuid oibre i bhfianaise treoraíocht a tugadh ag an gcrúinniú den Chomhairle.

d) Conclúid

I bhfianaise an mhéid thuas, iarrtar ar Choiste na mBuanionadaithe:

- 1. an cur chuige ginearálta páirteach a dhearbhu i dtaca le hAirteagail 2 (cé is moite de na sainmhínithe ar ‘íospartach’ agus ar ‘pobal lena mbaineann’, a bhaineann le forálacha nár pléadh go fóill), 3 agus 4 den Treoir agus na haithrisí gaolmhara (féach an téacs san Iarscríbhinn);**
- 2. a mholadh don Chomhairle an cur chuige ginearálta páirteach seo a fhormheas;**
- 3. a mholadh don Chomhairle na ceisteanna seo a leanas a fhreagairt:**
 - a) An bhfuil tú i bhfabhar, i gcás daoine nádúrtha, comhchuibhiú pianbhreitheanna príosúin i gcás ina ndearnadh cionta áirithe le faillí thromchúiseach ar a laghad agus ar chúis báis nó díobhála tromchúisí iad nó ar dócha go mbeidh siad ina gcúis le bás nó díobháil thromchúiseach?**
 - b) An bhfuil tú i bhfabhar comhchuibhiú na bhfineálacha coiriúla agus neamhchoiriúla arna dtabhú as cionta a rinne daoine dlítheanacha d’aon ghnó? Má tá, an síleann tú go mbeadh sé inghlactha méid na fineála arna thabhú a innéacsú i gcomhréir le céatadán de láimhdeachas an duine dhlítheanaigh sin?**

[Togra le haghaidh

TREOIR Ó PHARLAIMINT NA hEORPA AGUS ÓN gCOMHAIRLE

**maidir le cosaint an chomhshaoil tríd an dlí coiriúil agus a chuirtear in ionad
Treoir 2008/99/CE**

TÁ PARLAIMINT NA hEORPA AGUS COMHAIRLE AN AONTAIS EORPAIGH,

Ag féachaint don Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh, agus go háirithe Airteagal 83(2) de,

Ag féachaint don togra ón gCoimisiún Eorpach,

Tar éis dóibh an dréachtghníomh reachtach a chur chuig na parlaimintí náisiúnta,

Ag féachaint don tuairim ó Choiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa³,

Ag gníomhú dóibh i gcomhréir leis an ngnáthnós imeachta reachtach,

De bharr an mhéid seo a leanas:

- (1) De réir Airteagal 3(3) den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE) agus Airteagal 191 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE), tá an Aontas tiomanta ardleibhéal cosanta agus feabhsú ar cháilíocht an chomhshaoil a áirithiú.

³ IO C , , p. .

- (2) Is ábhar imní don Aontas i gcónaí an t-ardú ar líon na gcionta coiriúla comhshaoil agus na héifeachtaí a bhaineann leo, cionta a bhaineann an bonn d'éifeachtacht reachtaíocht chomhshaoil an Aontais. Thairis sin, tá na cionta sin ag leathnú thar teorainneacha na mBallstát ina ndéantar na cionta. Is baol don chomhshaoil iad na cionta sin agus is gá, dá bhrí sin, freagairt iomchuí éifeachtach a thabhairt orthu.
- (3) Na córais phionós atá ann faoi Threoir 2008/99/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴ agus dlí earnála an chomhshaoil, ní raibh siad leordhóthanach i ngach réimse beartais comhshaoil chun comhlíontacht dhlí an Aontais maidir le cosaint an chomhshaoil a bhaint amach. Ba cheart an chomhlíontacht sin a neartú trí phionóis choiriúla a chur ar fáil, pionóis a léireodh míshástacht shóisialta atá difriúil ó thaobh cáilíochta de leis na pionóis riaracháin.
- (4) Ba cheart an t-imscrúdú, an t-ionchúiseamh agus an breithniú éifeachtach a dhéantar ar chionta coiriúla comhshaoil a fheabhsú. Ba cheart an liosta de chionta coiriúla comhshaoil a leagadh amach i dTreoir 2008/99/CE a athbhreithniú agus ba cheart catagóirí breise cionta atá bunaithe ar na sáruithe is tromchúisí ar dhlí comhshaoil an Aontais a chur leis. Ba cheart forálacha maidir le pionóis a neartú chun a n-éifeacht dhíspreagthach a fheabhsú chomh maith leis an slabhra forfheidhmiúcháin atá i gceannas ar chionta coiriúla comhshaoil a bhrath, a imscrúdú, a ionchúiseamh agus a bhreithniú.
- (5) Ba cheart do na Ballstáit na catagóirí cionta a choiriúlú agus foráil a dhéanamh maidir le sainmhínte na gcatagóirí cionta, agus maidir le comhchuibhiú i ndáil le cineálacha pionóis agus le leibhéal phionós.

⁴ Treoir 2008/99/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 19 Samhain 2008 maidir le cosaint an chomhshaoil tríd an dlí coiriúil (IO L 328, 6.12.2008, lch. 28).

- (6) Ba cheart do na Ballstáit foráil a dhéanamh maidir le pionóis choiriúla ina reachtaíocht náisiúnta i leith sáruithe tromchúiseacha ar fhorálacha dhlí an Aontais a bhaineann le cosaint an chomhshaoil. Faoi chuimsiú an chomhbheartais iascaigh, déantar foráil i ndlí an Aontais maidir le sraith chuimsitheach rialacha i ndáil le rialú agus forfheidhmiú faoi Rialachán (CE) Uimh. 1224/2009⁵ agus Rialachán (CE) Uimh. 1005/2008 i gcás sáruithe tromchúiseacha, lena n-áirítear sáruithe a dhéanann damáiste don mhuirthimpeallacht. Faoi gcóras sin, beidh an rogha ag na Ballstáit idir córais phionóis riaracháin agus/nó córais phionóis coiriúla. I gcomhréir leis an Teachtaireacht ón gCoimisiún maidir leis an gComhaontú Glas don Eoraip⁶ agus Straitéis Bhithéagsúlachta an Aontais Eorpaigh go dtí 2030⁷, ba cheart cion coiriúil a dhéanamh d'iompar neamhdhleathach intinneach áirithe a chumhdaítear faoi Rialachán (CE) Uimh. 1224/2009 agus Rialachán (CE) 1005/2008⁸.]

⁵ Rialachán Cur Chun Feidhme (AE) Uimh. 404/2011 ón gCoimisiún an 8 Aibreán 2011 lena leagtar síos rialacha mionsonraithe maidir le cur chun feidhme Rialachán (CE) Uimh. 1224/2009 ón gComhairle lena mbunaítear córas rialaithe Comhphobail chun comhlíonadh rialacha an Chomhbheartais Iascaigh a áirithiú (IO L 112, 30.4.2011, lgh. 1-153).

⁶ Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle Eorpach, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún: An Comhaontú Glas don Eoraip (COM/2019/640 final).

⁷ Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle Eorpach, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún: Straitéis Bhithéagsúlachta an Aontais Eorpaigh go dtí 2030 – An dúlra a thabhairt ar ais inár saol (COM/2020/380 final).

⁸ Rialachán (CE) Uimh. 1005/2008 ón gComhairle an 29 Meán Fómhair 2008 lena mbunaítear córas Comhphobail chun iascaireacht neamhdhleathach neamhthuairiscithe agus neamhrialáilte a chosc, a dhíspreagadh agus a dhíothú, lena leasaítear Rialacháin (CEE) Uimh. 2847/93, (CE) Uimh. 1936/2001 agus (CE) Uimh. 601/2004 agus lena n-aisghairtear Rialacháin (CE) Uimh. 1093/94 agus (CE) Uimh. 1447/1999, (IO L 286, 29.10.2008, lgh. 1-32).

- (7) Ionas go measfar gur cion comhshaoil faoin Treoir seo atá ann, ba cheart don iompar a bheith neamhdhleathach faoi dhlí an Aontais **a bhfuil sé d'aidhm aici ceann de chuspóirí bheartas comhshaoil an Aontais a shaothrú, agus a glacadh, go háirithe, ar bhonn Airteagail 91, 114, 168 nó 192 CFAE, nó faoi dhlíthe náisiúnta, rialacháin nó cinntí riaracháin lena dtugtar éifeacht do dhlí sin an Aontais.** An t-iompar a bhaineann le catagóir de chion coiriúil, ba cheart é a shainiú agus, i gcás inarb iomchuí, ba cheart tairseach a leagan síos nach mór a chomhlíonadh chun an t-iompar a choiriúlú. Ba cheart iompar den sórt sin a mheas mar chion coiriúil nuair a dhéantar é go hintinneach agus, i gcásanna áirithe, nuair a dhéantar é freisin le faillí thromchúiseach **ar a laghad. Ba cheart go measfaí[...]** mar chion coiriúil **freisin** iompar neamhdhleathach arb é is cúis leis bás nó gortú tromchúiseach daoine, damáiste suntasach nó baol suntasach do dhamáiste suntasach don chomhshaol nó go meastar go ndéanfaidh sé damáiste ar leith don chomhshaol ar bhealach eile, agus nuair a dhéantar é trí fhaillí thromchúiseach **ar a laghad. Ní éilítear leis an Treoir seo go dtabharfaí isteach coincheap na faillí tromchúisí ar a laghad maidir le gach gné den chion, amhail seilbh, díol nó tairiscint díola, táirgí a chur ar an margadh agus eilimintí comhchosúla. Sna cásanna sin, féadfaidh na Ballstáit dliteanas coiriúil a theorannú do chásanna ina mbaineann coincheap na faillí tromchúisí ar a laghad le gnéithe áirithe den chion, amhail an stádas cosanta, cainníocht dhiomaibhseach nó an dóchúlacht go bhféadfadh an gníomh damáiste mór a dhéanamh.** Tá sé de shaoirse i gcónaí ag na Ballstáit rialacha níos déine maidir leis an dlí coiriúil a ghlacadh nó a choimeád sa réimse sin. **Mura bhfuil sé sainmhínithe go sainráite sa Treoir seo, ba cheart na téarmaí a úsáidtear sa Treoir seo a fhorléiriú de réir bhrí na ngníomhartha dlíthiúla faoi seach agus ba cheart iad a bheith infheidhme go sonrach maidir le hiompar ar leith, nuair a shainmhínítear sna ngníomhartha sin iad.** Ní bheidh sé d'éifeacht ag an Treoir seo modhnú a dhéanamh ar an oibleagáid chun cearta bunúsacha agus prionsabail dhlíthiúla a urramú mar a chumhdaítear in Airteagal 6 CAE, lena n-áirítear an prionsabal *nullum crimen, nulla poena sine lege*.

- (8) Ba cheart iompar a mheas mar iompar neamhdhleathach freisin i gcas gur faoi údarú údaráis inniúil i mBallstát an t-iompar, más go calaoiseach, *inter alia*, a fuarthas an t-údarú, nó trí éilliú, trí sracadh nó trí chomhéigean. **Go deimhin, toisc údarú den sórt sin a bheith ina sheilbh aige, ní chuireann sé bac ar dhliteanas coiriúil shealbhóir an údaráithe, fad is atá an t-údarú neamhdhleathach agus go raibh an sealbhóir ar an eolas faoin neamhdhleacht sin nó nach bhféadfadh sé a bheith aineolach air. Ina theannta sin, i gcás ina bhfuil gá le húdarú, ní chuirtear bac ar imeachtaí coiriúla i gcoinne shealbhóir an údaráithe nach gcomhlíonann oibleagáidí sonracha uile an údaráithe nó oibleagáidí dlíthiúla ábhartha eile nach gcumhdaítear leis an údarú toisc go bhfuil an t-údarú dleathach.**
- (8a) Thairis sin, ba cheart d'oibreoirí na bearta riachtanacha a dhéanamh chun na forálacha reachtacha, rialála agus riaracháin is infheidhme maidir le cosaint an chomhshaoil a chomhlíonadh agus iad i mbun na gníomhaíochta faoi seach, lena n-áirítear trína n-oibleagáidí a chomhlíonadh, mar a leagtar síos i ndlíthe an Aontais agus i ndlíthe náisiúnta is infheidhme, i nósanna imeachta lena rialaítear leasuithe nó nuashonruithe ar údaruithe atá ann cheana.
- (9) Ba cheart an comhshaol a chosaint sa chiall is leithne, mar a leagtar amach in Airteagal 3(3) CAE agus Airteagal 191 CFAE, lena gcumhdaítear na hacmhainní nádúrtha go léir - aer, uisce, ithir, fauna agus flora fiáine lena n-áirítear gnáthóga - chomh maith le seirbhísí arna soláthar ag acmhainní nádúrtha. **Áirítear i roinnt cionta coiriúla sa Treoir seo tairseach cháilíochtúil a cheanglaíonn gurb é is cúis le bás nó gortú tromchúiseach d'aon duine nó damáiste suntasach do cháilíocht an aeir, an uisce nó na hithreach, nó d'ainmhithe nó do phlandaí an t-iompar sin. Ós rud é go bhféadfadh dochar don bhithéagsúlacht agus do sheirbhísí éiceachórais a bheith mar thoradh ar dhamáiste den sórt sin, ba cheart an tairseach cháilíochtúil a thuiscint sa chiall is leithne, lena n-áirítear, i gcás inarb ábhartha, damáiste suntasach do fauna agus flora, do ghnáthóga agus do sheirbhísí arna soláthar ag acmhainní nádúrtha.**

(9a) I measc cionta eile, sainmhínítear leis an Treoir seo cion a bhaineann le táirge a chur ar an margadh, de shárú ar thoirmeasc nó ar cheanglas eile arb é is aidhm dó an comhshaol a chosaint, arb é an toradh a bhíonn ar a úsáid cainníocht ábhar nó substaintí nó radaíocht ianúcháin a scaoileadh, a chur amach nó a thabhairt isteach san aer, san ithir nó san uisce, arb é is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb é is cúis leo, nó arb é is cúis le damáiste suntasach do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí mar thoradh ar úsáid an táirge sin ar scála níos mó. Sa chomhthéacs sin, tagraíonn úsáid ar scála níos mó don chomhéifeacht atá ag úsáid an táirge ag roinnt úsáideoirí, d'ainneoin a líon, fad is é an cion is cúis le damáiste don chomhshaol nó do shláinte an duine nó ar dócha gurb é is cúis leo.

[(10) Mar gheall ar an dlús atá curtha leis an athrú aeráide, le cailliúint na bithéagsúlachta agus leis an díghrádú comhshaoil, agus samplaí inbhraite de na héifeachtaí tubaisteacha a bhaineann leo, aithníodh an t-aistriú glas mar chuspóir sainitheach ár linne agus mar ábhar cothromais idirghlúine. Dá bhrí sin, nuair a thagann forbairt ar reachtaíocht an Aontais a chumhdaítear leis an Treoir seo, ba cheart don Treoir seo aon reachtaíocht de chuid an Aontais atá cothrom le dáta nó leasaithe agus a thagann faoi raon feidhme na gcionta coiriúla a shainmhínítear faoin Treoir seo a chumhdach, i gcás ina bhfanann na hoibleagáidí faoi dhlí an Aontais gan athrú ó thaobh substainte de. Mar sin féin, i gcás ina gcuireann ionstraimí dlí nua cosc ar iompar nua a dhéanann damáiste don chomhshaol, ba cheart an Treoir seo a leasú chun na sáruithe tromchúiseacha nua ar dhlí comhshaoil an Aontais a chur leis na catagóirí cionta coiriúla.]

- (11) Ba cheart tairseacha cáilíochtúla agus cainníochtúla a úsáidtear chun cionta coiriúla comhshaoil a shainmhíniú a shoiléiriú trí liosta neamh-uileghabhálach de chúinsí a sholáthar ar cheart a chur san áireamh, **i gcás inarb ábhartha**, agus na tairseacha sin á measúnú ag údaráis a dhéanann cionta a imscrúdú, a ionchúiseamh agus a bhreithniú. Leis sin, ba cheart cur i bhfeidhm comhleanúnach na Treorach agus comhrac níos éifeachtaí i gcoinne coireanna comhshaoil a chur chun cinn chomh maith le foráil a dhéanamh maidir le deimhneacht dhlíthiúil. Níor cheart do na tairseacha sin ná dá gcur i bhfeidhm, áfach, deacrachtaí móra a chruthú cionta coiriúla a imscrúdú, a ionchúiseamh nó a bhreithniú.
- (11a) **I gcás ina bhfuil iompar neamhdhleathach dá bhforáiltear sa Treoir seo, arna dhéanamh d'aon ghnó, arb é an toradh atá air bás aon duine, ba cheart an rún sin a léiriú i gcomhréir leis na dlíthe náisiúnta. Dá bhrí sin, d'fhéadfaí a thuiscint, chun críocha na Treorach seo, go raibh sé beartaithe bás a dhéanamh , nó d'fhéadfadh sé go gcumhdódh sé freisin an cás inar ghníomhaigh an déantóir, nó inar staon sé ó ghníomhú, go deonach agus de shárú ar oibleagáid ar leith, ach gan a bheith ag iarraidh báis aon duine nó gan glacadh leis an mbás sin, ach a tharla mar sin féin. Tá feidhm ag an loighic chéanna i gcás iompar neamhdhleathach dá bhforáiltear sa Treoir seo, arna dhéanamh d'aon ghnó, arb é an toradh atá air gortú tromchúiseach d'aon duine.**
- (11ter) **Maidir leis na cionta coiriúla dá bhforáiltear sa Treoir seo, ba cheart coincheap na faillí tromchúisí ar a laghad a léiriú i gcomhréir leis an dlí náisiúnta.**

- [(12) In imeachtaí agus i dtrialacha coiriúla, ba cheart aird chuí a thabhairt ar rannpháirtíocht na ngrúpaí coiriúla eagraithe atá ag oibriú ar bhealaí a mbíonn tionchar diúltach acu ar an gcomhshaol. Le himeachtaí coiriúla, ba cheart aghaidh a thabhairt ar an éilliú, ar sciúradh airgid, ar chibearchoireacht agus ar chialais doiciméad agus – i ndáil le gníomhaíochtaí gnó – an rún atá ag an gciontóir brabúis a uasmhéadú nó costais a shábháil, i gcás ina dtarlaíonn siad i gcomhthéacs na coireachta comhshaoil. Is minic a bhíonn na cineálacha coireachta sin idirnasctha le cineálacha coireachta comhshaoil tromchúiseacha agus dá bhrí sin, níor cheart déileáil leo ina n-aonar. I ndáil leis sin, is ábhar inní ar leith é go ndéantar roinnt coireanna comhshaoil le caoinfhulaingt nó le tacaíocht ghníomhach ó na riaracháin inniúla nó ó oifigigh atá i mbun a chuid nó a cuid dualgas poiblí. I gcásanna áirithe, d'fhéadfadh sé sin a bheith i bhfoirm éillithe fiú. I measc samplaí d'iompar den sórt sin, tá neamhaird a thabhairt nó fanacht ina thost maidir le sárú dlíthe lena gcosnaítear an comhshaol tar éis cigireachtaí, iniúchtaí nó rialuithe a fhágáil ar lár d'aon turas, mar shampla maidir le an bhfuil coinníollacha an cheada á n-urramú ag sealbhóir an cheada nó nach bhfuil, rúin nó vótaí i bhfabhar ceadúnais neamhdhleathacha a dheonú nó tuairiscí falsaithe nó neamhfhirinneacha a eisiúint.]
- (13) Ba cheart pionós a ghearradh freisin i gcás gríosú cionta coiriúla a dhéantar d'aon ghnó, cabhrú leo nó iad a neartú. I gcás ina ndéantar iarracht cion coiriúil a dhéanamh d'aon ghnó arb é an toradh atá air bás nó gortú tromchúiseach duine, nó damáiste suntasach don chomhshaol nó i gcás ar dóigh dó a bheith ina chúis le damáiste substaintiúil, ba cheart é a mheas mar chion coiriúil.
- [(14) Ba cheart pionóis do na cionta a beith éifeachtach, athchomhairleach agus comhréireach. Chuige sin, ba cheart íosleibhéil don uastearma príosúnachta a shocrú do dhaoine nádúrtha. Is minic a mheastar go bhfuil pionóis ghabhála níos éifeachtaí ná pionóis airgeadais, go háirithe do dhaoine dlítheanacha. Dá bhrí sin, ba cheart do phionóis nó bearta breise a bheith ar fáil in imeachtaí coiriúla. Ba cheart a áireamh orthu sin an oibleagáid chun an comhshaol a athbhunú, eisiáimh ó rochtain ar mhaoiniú poiblí, lena n-áirítear nós imeachta soláthair, deontais agus lamháltais agus ceadanna agus údaruithe a tharraingt siar. Tá an méid sin gan dochar do rogha na mbreithiúna nó na gcúirteanna in imeachtaí coiriúla pionóis iomchuí a fhorchur sna cásanna aonair.

- (15) I gcás ina ndéantar foráil sa dlí náisiúnta maidir leis sin, ba cheart daoine dlítheanacha a chur faoi dhliteanas coiriúil i leith cionta coiriúla comhshaoil i gcomhréir leis an Treoir seo. Na Ballstáit sin nach ndéantar foráil lena ndlí náisiúnta maidir le dliteanas coiriúil daoine dlítheanacha, ba cheart dóibh a áirithiú go ndéantar foráil lena gcórais phionóis riaracháin maidir le cineálacha agus leibhéil pionóis atá éifeachtach, athchomhairleach agus comhréireach mar a leagtar síos sa Treoir seo chun a cuspóirí a bhaint amach. Ba cheart staid airgeadais daoine dlítheanacha a chur san áireamh chun a áirithiú go mbeidh an pionós a fhorchuirtear athchomhairleach.
- (16) Ba cheart tuilleadh comhfhogasaithe agus éifeachtachta maidir le leibhéil na bpionós a fhorchuirtear sa chleachtas a chothú trí imthosca géaraitheacha coitianta a léiríonn déine na coire a rinneadh. I gcás bás duine, nó i gcás ina ndearnadh mórdhiobháil do dhuine, agus i gcás nach bhfuil na heilimintí sin ina gcuid den chion coiriúil cheana féin, d'fhéadfaí na heilimintí sin a mheas mar imthosca géaraitheacha. Ar an gcuma chéanna, i gcás ina mbíonn cion coiriúil comhshaoil ina chúis le damáiste suntasach do-aisiompaithe nó fadtéarmach d'éiceachóras ina iomláine, ba cheart an méid sin a bheith ina imthoisc ghéaraitheach mar gheall ar a thromchúisí atá sé, lena n-áirítear i gcásanna atá inchomparáide leis an éiceaicíd. Ós rud é gur dreasacht thábhachtach do choirpigh iad na brabúis neamhdhleathacha nó an caiteachas neamhdhleathach is féidir a ghiniúint nó a sheachaint trí choireacht chomhshaoil, ba cheart iad sin a chur san áireamh agus leibhéal iomchuí pionóis á chinneadh in gach cás ar leith.
- (17) I gcás ina bhfuil na coireanna de chineál leanúnach, ba cheart deireadh a chur leo a luaithe is féidir. I gcás ina bhfuil gnóthachain airgeadais déanta ag ciontóirí, ba cheart na gnóthachain sin a choigistiú.

- (18) Ba cheart feidhm a bheith ag an Treoir seo gan dochar do rialacha agus do phrionsabail ghinearálta an dlí náisiúnta choiriúil maidir le pianbhreitheanna ná do chur i bhfeidhm ná forghníomhú pianbhreitheanna i gcomhréir leis na himthosca nithiúla i ngach cás aonair.
- (19) Ba cheart do na Ballstáit rialacha a leagan síos maidir leis na tréimhsí teorann is gá chun a chur ar a gcumas cionta coiriúla comhshaoil a chomhrac go héifeachtach, gan dochar do rialacha náisiúnta nach leagann síos tréimhsí teorann d'inscrúdú, d'ionchúiseamh agus d'fhorfheidhmiú.
- (20) Na hoibleagáidí sa Treoir seo a dhéanann foráil maidir le pionóis choiriúla, níor cheart dóibh na Ballstáit a dhíolmhú ón oibleagáid foráil a dhéanamh maidir le pionóis riaracháin agus bearta eile sa dlí náisiúnta i gcás sáruithe a bhunaítear i reachtaíocht chomhshaoil an Aontais.
- (21) Ba cheart do na Ballstáit raon feidhme fhorfheidhmiú an dlí riaracháin agus choiriúil a shainiú go soiléir maidir le cionta comhshaoil de réir a ndlí náisiúnta. Agus an dlí náisiúnta lena dtrasuitear an Treoir seo á chur i bhfeidhm, ba cheart do na Ballstáit a áirithiú, le pionóis choiriúla agus pionóis riaracháin a fhorchur, go n-urramaítear prionsabail na Cairte um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh, lena n-áirítear toirmeasc *ne bis in idem*.

- (22) Thairis sin, ba cheart raon pionós coiriúil agus bearta eile a bheith ar fáil d'údaráis bhreithiúnacha agus riaracháin sna Ballstáit chun aghaidh a thabhairt ar chineálacha éagsúla iompraíochta coiriúla ar bhealach saincheaptha agus éifeachtach.
- (23) I bhfianaise, go háirithe, soghluaisteacht dhéantóirí iompair neamhdhleathaigh a chumhdaítear leis an Treoir seo, mar aon le cineál trasteorann cionta agus an fhéidearthacht imscrúduithe trasteorann a dhéanamh, ba cheart do na Ballstáit dlínse a bhunú chun cur i gcoinne an iompair sin go héifeachtach.
- (24) Déanann cionta coiriúla comhshaoil damáiste don dúlra agus don tsochaí. Trí sháruithe ar dhlí comhshaoil an Aontais a thuairisciú, déanann daoine seirbhís ar mhaithe le leas an phobail agus bíonn ról lárnach acu maidir leis na sáruithe sin a nochtadh agus a chosc, agus ar an gcaoi sin leas na sochaí a chosaint. Is minic gur daoine aonair a bhíonn i dteagmháil le heagraíocht i gcomhthéacs a ngníomhaíochtaí oibre is túisce a bhíonn ar an eolas faoi bhagairtí nó faoi dhochar do leas an phobail agus don chomhshaol. Tugtar sceithirí ar dhaoine a thuairiscíonn neamhrialtachtaí. Is minic a chuirtear sceithirí féideartha óna gcuid ábhar inní nó óna gcuid amhrais a thuairisciú mar gheall ar eagla roimh fhrithbheart. Ba cheart go mbainfeadh na daoine sin tairbhe as cosaint chothrom agus éifeachtach do sceithirí a leagtar amach faoi Threoir (AE) 2019/1937 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁹.
- (25) D'fhéadfadh faisnéis luachmhar a bheith ag daoine eile freisin maidir le cionta coiriúla comhshaoil féideartha. Féadfaidh siad a bheith ina gcomhaltaí den phobal lena mbaineann nó ina gcomhaltaí den tsochaí i gcoitinne agus páirt ghníomhach á glacadh acu i gcosaint an chomhshaoil. Ba cheart an tacaíocht agus an cúnamh is gá i gcomhthéacs imeachtaí coiriúla a chur ar fáil do na daoine sin a thuairiscíonn coireanna comhshaoil chomh maith le daoine a chomhoibríonn le forfheidhmiú na gcionta sin, ionas nach mbeidh siad faoi mhíbhuntáiste de bharr a gcomhair ach go bhfaighidh siad tacaíocht agus cúnamh. Ba cheart na daoine sin a chosaint freisin ó chiapadh nó ó ionchúiseamh a dhéantar orthu go míchuí as na cionta sin a thuairisciú nó as a gcomhar sna himeachtaí coiriúla.

⁹ Treoir (AE) 2019/1937 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 23 Deireadh Fómhair 2019 maidir le cosaint daoine a thuairiscíonn sáruithe ar dhlí an Aontais (IO L 305/17).

- (26) Ós rud é nach féidir leis an nádúr ionadaíocht a dhéanamh air féin mar íospartach in imeachtaí coiriúla, chun críche forfheidhmithe éifeachtacha, comhaltaí an phobail lena mbaineann, mar a shainmhínítear sa Treoir seo, agus Airteagal 2(5) agus Airteagal 9(3) de Choinbhinsiún Aarhus¹⁰ á gcur san áireamh, ba cheart an deis a bheith ag na daoine sin gníomhú thar ceann an chomhshaoil mar leas poiblí, laistigh de raon feidhme chreat dlíthiúil na mBallstát agus faoi réir na rialacha nós imeachta ábhartha.
- (27) De dheasca easpa acmhainní agus cumhachtaí forfheidhmiúcháin d'údaráis náisiúnta a dhéanann cionta coiriúla comhshaoil a bhrath, a imscrúdú, a ionchúiseamh nó a bhreithniú, cruthaítear bacainní maidir le coireanna comhshaoil a chosc agus a phionósú go héifeachtach. Go háirithe, is féidir leis an nganntanas acmhainní bac a chur ar na húdaráis aon ghníomh a dhéanamh in aon chor nó teorainn a chur lena ngníomhaíochtaí forfheidhmiúcháin, rud a fhágann gur féidir le ciontóirí dliteanas a sheachaint nó go ngearrfaí pionós orthu nach bhfreagraíonn do thromchúis an chiona. Dá bhrí sin, ba cheart critéir íosta maidir le hacmhainní agus le cumhachtaí forfheidhmiúcháin a bhunú.
- (28) Braitheann feidhmiú éifeachtach an tslabhra forfheidhmiúcháin ar raon sainscileanna. Ós rud é go n-éilíonn castacht na ndúshlán a bhaineann le cionta comhshaoil agus nádúr teicniúil na coireachta sin cur chuige ildisciplíneach, is gá ardleibhéal eolais ar an dlí, saineolas teicniúil, chomh maith le hardleibhéal oiliúna agus speisialtóireachta a bheith ag na húdaráis inniúla ábhartha. Ba cheart do na Ballstáit oiliúint a chur ar fáil a bheadh oiriúnach d'fheidhm na ndaoine sin a dhéanann coireacht chomhshaoil a bhrath, a imscrúdú, a ionchúiseamh nó a bhreithniú. Ar mhaithe le gairmiúlacht agus le héifeachtacht an tslabhra forfheidhmithe a uasmhéadú, ba cheart do na Ballstáit a chur san áireamh freisin aonaid imscrúdaithe speisialaithe, ionchúisitheoirí agus breithiúna coiriúla a shannadh chun déileáil le cásanna coiriúla comhshaoil. D'fhéadfadh cúirteanna coiriúla ginearálta foráil a dhéanamh maidir le dlísheomraí speisialaithe breithiúna. Ba cheart saineolas teicniúil a chur ar fáil do na húdaráis forfheidhmithe ábhartha go léir.

¹⁰ Coinbhinsiún Choimisiún Eacnamaíochta na Náisiún Aontaithe don Eoraip (UNECE) maidir le Rochtain ar Fhaisnéis, Rannpháirtíocht Phoiblí i gCinnteoireacht agus Rochtain ar Chearta i gCúrsaí Comhshaoil.

- (29) Chun forfheidhmiú rathúil a áirithiú, ba cheart do na Ballstáit uirlisí imscrúdaitheacha éifeachtacha a chur ar fáil le haghaidh cionta comhshaoil amhail na uirlisí sin atá ina ndlí náisiúnta chun an choireacht eagraithe nó coireanna tromchúiseacha eile a chomhrac. Ba cheart a áireamh ar na huirlisí sin, i measc uirlisí eile, idircheapadh cumarsáide, faireachas ceilte lena n-áirítear faireachas leictreonach, seachadtaí rialaithe, faireachán ar chuntais bhainc agus uirlisí imscrúdaithe airgeadais eile. Ba cheart na huirlisí sin a chur i bhfeidhm i gcomhréir le prionsabal na comhréireachta agus lánurraim á tabhairt do Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh. I gcomhréir leis an dlí náisiúnta, ba cheart go mbeadh cineál agus tromaíocht na gcionta atá á n-imscrúdú ina mbonn cirt le húsáid na n-uirlisí imscrúdaitheacha sin. Ní mór an ceart sonraí pearsanta a chosaint a urramú.
- (30) Chun córas forfheidhmiúcháin éifeachtach comhtháite comhleanúnach a áirithiú lena n-áirítear bearta riaracháin, bearta dlí shibhialta agus bearta dlí choiriúil, ba cheart do na Ballstáit comhar agus cumarsáid inmheánach a eagrú idir na gníomhaithe uile feadh na slabhraí forfheidhmithe riaracháin agus coiriúla agus idir gníomhaithe pionósacha agus ceartaitheacha. De réir na rialacha is infheidhme, ba cheart do na Ballstáit comhoibriú freisin trí ghníomhaireachtaí an Aontais, go háirithe Eurojust agus Europol, chomh maith le comhlachtaí de chuid an Aontais, lena n-áirítear Oifig an Ionchúisitheora Phoiblí Eorpaigh (OIPE) agus an Oifig Eorpach Frith-Chalaoise (OLAF), ina réimsí inniúlachta faoi seach.
- (31) Chun cur chuige comhleanúnach a áirithiú maidir le cionta comhshaoil a chomhrac, ba cheart do na Ballstáit straitéis náisiúnta a ghlacadh agus a fhoilsiú maidir le coireacht chomhshaoil a chomhrac agus athbhreithniú a dhéanamh uirthi go tráthrialta, straitéis lena mbunófar na cuspóirí, na tosaíochtaí agus na bearta agus na hacmhainní comhfhreagracha is gá.

- (32) Chun dul i ngleic go héifeachtach leis na cionta coiriúla dá dtagraítear sa Treoir seo, is gá d'údaráis inniúla sna Ballstáit sonraí cruinne, comhsheasmhacha agus inchomparáide a bhailiú maidir le scála agus treochtaí i dtaca le cionta comhshaoil agus leis na hiarrachtaí chun iad a chomhrac agus le torthaí na n-iarrachtaí sin. Ba cheart na sonraí sin a úsáid chun staidreamh a ullmhú chun freastal ar phleanáil oibríochtúil agus straitéiseach na ngníomhaíochtaí forfheidhmiúcháin agus chun faisnéis a chur ar fáil do shaoránaigh freisin. Ba cheart do na Ballstáit sonraí staidrimh ábhartha maidir le cionta comhshaoil a bhailiú agus a thuairisciú don Choimisiún. Ba cheart don Choimisiún na torthaí a mheas agus a fhoilsiú go rialta, torthaí atá bunaithe ar na sonraí staidrimh arna dtarchur ag na Ballstáit.
- (33) Ba cheart na sonraí staidrimh a bhailítear faoin Treoir seo maidir le cionta comhshaoil a bheith inchomparáide idir na Ballstáit agus ba cheart iad a bhailiú ar bhonn íoschaighdeán comhchoiteann. Chun coinníollacha aonfhoirmeacha a áirithiú maidir leis an Treoir seo a chur chun feidhme, ba cheart cumhachtaí cur chun feidhme a thabhairt don Choimisiún chun an fhormaid caighdeánach maidir le tarchur sonraí staidrimh a shainiú. Ba cheart na cumhachtaí sin a fheidhmiú i gcomhréir le Rialachán (AE) Uimh. 182/2011 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹¹.
- (34) Ní dochar na hoibleagáidí faoin Treoir do dhlí an Aontais maidir le cearta nós imeachta in imeachtaí coiriúla. Agus an Treoir seo á cur chun feidhme ag na Ballstáit, ba cheart dóibh cearta nós imeachta daoine faoi amhras nó daoine cúisithe in imeachtaí coiriúla a urramú go hiomlán.

¹¹ Rialachán (AE) Uimh. 182/2011 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 16 Feabhra 2011 lena leagtar síos na rialacha agus na prionsabail ghinearálta a bhaineann leis na sásraí maidir le rialú ag na Ballstáit ar fheidhmiú cumhachtaí cur chun feidhme ag an gCoimisiún (IO L 55, 28.2.2011, lch. 13).

(35) Roghanna eile – scrios rogha amháin de réir an rogha IRL:

[*gan a bheith rannpháirteach:*] I gcomhréir le hAirteagal 1 agus 2 agus le hAirteagal 4a(1) de Phrótacal Uimh. 21 maidir le seasamh na Ríochta Aontaithe agus na hÉireann i dtaca leis an limistéar saoirse, slándála agus ceartais, atá i gceangal le CAE agus le CFAE, agus gan dochar d’Airteagal 4 den Phrótacal sin, níl Éire rannpháirteach i nglacadh na Treorach seo agus níl sí faoi cheangal aici ná faoi réir a cur i bhfeidhm. NÓ

[*rannpháirteach:*] I gcomhréir le hAirteagal 3 agus le hAirteagal 4a(1) de Phrótacal Uimh. 21 maidir le seasamh na Ríochta Aontaithe agus na hÉireann i dtaca leis an limistéar saoirse, slándála agus ceartais, atá i gceangal le CAE agus le CFAE, tá fógra tugtha ag Éirinn [, le litir an ...] gur mian léi bheith rannpháirteach i nglacadh agus i gcur i bhfeidhm na Treorach seo.]

(37) Rinneadh Treoir 2005/35/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹² a fhorlíonadh le Treoir 2009/123/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹³ le forálacha maidir le cionta coiriúla agus le pionóis do sceitheadh substaintí truaillitheacha ó longa. Ba cheart na cionta agus na pionóis sin a theacht faoi raon feidhme na Treorach seo. Dá bhrí sin, i gcás na mBallstát atá rannpháirteach sa Treoir seo, ba cheart Treoir 2009/123/CE a ionadú dá réir sin. **Ar mhaithe le comhsheasmhacht, áfach, agus ós rud é go mbeidh [roinnt] Ballstá[i]t fós faoi cheangal Threoir 2009/123/CE, is gá leanúint de thagairt a dhéanamh do Threoir 2005/35/CE agus do Threoir 2009/123/CE lena leasaítear í, i gcás cionta a bhaineann le sceitheadh substaintí truaillitheacha ó longa.**

[(38) I gcomhréir le hAirteagal 1 agus 2 de Phrótacal Uimh. 22 maidir le seasamh na Danmhairge, atá i gceangal le CAE agus le CFAE, níl an Danmhairg rannpháirteach i nglacadh na Treorach seo agus dá bhrí sin níl sí faoi cheangal aici ná faoi réir a cur i bhfeidhm.

¹² Treoir 2005/35/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 7 Meán Fómhair 2005 maidir le truailliú ó longa agus pionóis ar sháruithe a thabhairt isteach (IO L 255, 30.9.2005, lch. 11).

¹³ Treoir 2009/123/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 21 Deireadh Fómhair 2009 lena leasaítear Treoir 2005/35/CE maidir le truailliú ó longa agus maidir le pionóis ar sháruithe a thabhairt isteach (IO L 280, 27.10.2009, lch. 52).

- (39) Is iad cuspóirí na Treorach seo comhshainithe maidir le cionta coiriúla comhshaoil a áirithiú agus soláthar cineálacha agus leibhéil pionóis atá éifeachtach, athchomhairleach agus comhréireach a áirithiú le haghaidh cionta comhshaoil tromchúiseacha a áirithiú agus ós rud é nach féidir leis na Ballstáit na cuspóirí sin a ghnóthú go leordhóthanach ach, de bharr fhairsinge agus iarmhairtí na Treorach seo, gur fearr is féidir é a ghnóthú ar leibhéal an Aontais, féadfaidh an tAontas bearta a ghlacadh, i gcomhréir le prionsabal na coimhdeachta a leagtar amach in Airteagal 5 TAE. I gcomhréir le prionsabal na comhréireachta a leagtar amach san Airteagal sin, ní théann an Treoir seo thar a bhfuil riachtanach chun an cuspóir sin a ghnóthú.
- (40) Leis an Treoir seo, urramaítear na cearta bunúsacha agus comhlíontar na prionsabail a aithnítear, go háirithe, i gCairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh, lena n-áirítear sonraí pearsanta a chosaint, saoirse chun tuairimí a nochtadh agus faisnéis a fháil, an tsaoirse chun gnó a dhéanamh, an ceart chun réiteach éifeachtach agus chun triail chóir a fháil, toimhde na neamhchiontachta agus an ceart chun cosanta, prionsabail na dlíthiúlachta agus na comhréireachta i dtaca le cionta coiriúla agus pionóis, agus an ceart gan duine a thriail ná a phionósú faoi dhó in imeachtaí coiriúla mar gheall ar an gcion céanna. Leis an Treoir seo, féachtar lena áirithiú go n-urramófar na cearta agus na prionsabail sin go hiomlán agus ba cheart í a chur chun feidhme dá réir sin,

TAR ÉIS AN TREOIR SEO A GHLACADH:

Airteagal 1

Ábhar

Leis an Treoir seo, bunaítear íosrialacha maidir le cionta coiriúla agus pionóis a shainmhíniú d'fhonn an comhshaol a chosaint ar bhealach níos éifeachtaí.]

Airteagal 2

Sainmhínithe

1. Forléireofar na téarmaí a úsáidtear sa Treoir seo chun críocha na gcionta a liostaítear in Airteagal 3(2) agus (3) a shainmhíniú, i gcás inarb infheidhme, i gcomhréir leis na sainmhínithe dá dtagraítear i ngníomhartha dlíthiúla dá dtagraítear in Airteagal 3(1) pointe (a) nó pointe (b).

2. Chun críoch na Treorach seo, tá feidhm ag na sainmhínithe eile seo a leanas:

(1) [...]

[...]

(2) [...] ¹⁴[...] ¹⁵[...]

(a) [...] ciallaíonn ‘duine dlítheanach’ aon eintiteas dlítheanach a bhfuil an stádas sin aige faoin dlí náisiúnta is infheidhme, cé is moite de na Stáit nó de na comhlachtaí poiblí a fheidhmíonn údarás an Stáit agus d’eagraíochtaí idirnáisiúnta poiblí;

[(4) ciallaíonn ‘an pobal lena mbaineann’ na daoine a ndéanann na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 nó 4 difear dóibh nó ar dócha go ndéanfaidh na cionta sin difear dóibh. Chun críocha an tsainmhínithe seo, measfar leas a bheith ag daoine a bhfuil leas leordhóthanach acu nó ag a bhfuil lagú cirt, chomh maith le heagraíochtaí neamhrialtasacha a chuireann cosaint an chomhshaoil chun cinn agus a chomhlíonann aon cheanglas comhréireach faoin dlí náisiúnta;

(5) is í an chiall atá le ‘íobartach’ an chiall a thugtar dó in Airteagal 2(1) pointe (a) de Threoir 2012/29/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹⁶.]

¹⁴ [...]

¹⁵ [...]

¹⁶ Treoir 2012/29/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 25 Deireadh Fómhair 2012 lena mbunaítear íoschaighdeáin maidir le cearta, tacaíocht agus cosaint íospartach na coireachta, agus a chuirtear in ionad Chinneadh Réime 2001/220/CGB ón gComhairle, (IO L 315, 14.11.2012, lgh. 57–73).

Airteagal 3

Cionta

1. **Áiritheoidh na Ballstáit gur cionta coiriúla iad na hiompair dá dtagraítear i míreanna 2 agus 3 nuair atá siad neamhdhleathach.**

Chun críche na Treorach seo, ciallóidh an t-iompar ‘neamhdhleathach’ iompar lena sáraítear ceann amháin díobh seo a leanas:

(a) Dlí an Aontais a bhfuil sé d’aidhm aige ceann de chuspóirí bheartas an Aontais maidir leis an gcomhshaol a shaothrú, mar a leagtar amach in Airteagal 191(1) CFAE;

(b) dlí, rialachán riaracháin de chuid Ballstáit nó cinneadh a rinne údarás inniúil de chuid Ballstáit lena dtugtar éifeacht do reachtaíocht an Aontais dá dtagraítear i bpointe (a).

2. [...] **Áiritheoidh na Ballstáit gur cion coiriúil é an t-iompar seo a leanas i gcás [...] ina ndéantar d’aon ghnó é:**

- (a) **cainníocht ábhar nó substaintí nó radaíocht ianúcháin a sceitheadh, a astú nó a thabhairt isteach san aer, san ithir nó san uisce arb é is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb é is cúis leo, nó arb é a dhéanann damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d’ainmhithe nó do phlandaí;**
- (b) **táirge a chur ar an margadh, de shárú ar thoirmeasc nó ar cheanglas eile arb é is aidhm dó an comhshaol a chosaint, arb é an toradh a bhíonn ar a úsáid cainníocht ábhar nó substaintí nó radaíocht ianúcháin a scaoileadh, a chur amach nó a thabhairt isteach san aer, san ithir nó san uisce, arb é [...] is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb é is cúis leo, nó arb é is cúis le damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d’ainmhithe nó do phlandaí mar thoradh ar úsáid an táirge sin ar scála níos mó;**

- (c) monarú, cur ar an margadh nó **cur ar fáil** ar an margadh, **allmhairiú, onnmhairiú** nó úsáid substaintí, bídís leo féin, i meascáin nó in earraí, lena n-áirítear a n-ionchorprú in earraí, nuair is amhlaidh:
- (i) go bhfuil [...] **an t-iompar** sin srianta de bhun Theideal VIII agus Iarscríbhinn XVII a ghabhann le Rialachán (CE) Uimh. 1907/2006 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹⁷; nó
 - (ii) go dtóir misctear **an t-iompar** [...] sin de bhun Theideal VII de Rialachán (CE) Uimh. 1907/2006; nó
 - (iii) nach bhfuil **an t-iompar** [...] sin i gcomhréir le Rialachán (CE) Uimh. 1107/2009 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹⁸; nó
 - (iv) nach bhfuil **an t-iompar** [...] sin i gcomhréir le Rialachán (CE) Uimh. 528/2012 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle¹⁹; nó

¹⁷ Rialachán (CE) Uimh. 1907/2006 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 18 Nollaig 2006 maidir le Clárú, Meastóireacht, Údarú agus Srianadh Ceimiceán (REACH), lena mbunaítear Gníomhaireacht Eorpach Ceimiceán, lena leasaítear Treoir 1999/45/CE agus lena n-aisghairtear Rialachán (CEE) Uimh. 793/93 ón gComhairle agus Rialachán (CE) Uimh. 1488/94 ón gCoimisiún chomh maith le Treoir 76/769/CEE ón gComhairle agus Treoracha 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE agus 2000/21/CE ón gCoimisiún (IO L 396, 30.12.2006, lch. 1).

¹⁸ Rialachán (CE) Uimh. 1107/2009 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 21 Deireadh Fómhair 2009 maidir le táirgí cosanta plandaí a chur ar an margadh agus lena n-aisghairtear Treoir 79/117/CEE agus Treoir 91/414/CEE ón gComhairle (IO L 309, 24.11.2009, lgh. 1–50).

¹⁹ Rialachán (AE) Uimh. 528/2012 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 22 Bealtaine 2012 maidir le táirgí bithicéideacha a chur ar fáil ar an margadh agus a úsáid (IO L 167, 27.6.2012, lgh. 1–123).

(v) go dtiteann **an t-iompar** [...] sin faoi Rialachán (CE) Uimh. 1272/2008 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²⁰, nó

(vi) go dtoirmisctear **an t-iompar** [...] sin de bhun Iarscríbhinn I a gabhann le Rialachán (AE) Uimh. 2019/1021 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²¹,

agus arb í is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb í is cúis leo, nó arb í a dhéanann damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;

(ca) **mearcair, comhdhúile mearcair agus meascáin mearcair agus táirgí ar cuireadh mearcair leo a mhonarú, a úsáid, a stóráil, a allmhairiú nó a onnmhairiú, de shárú ar na ceanglais a leagtar amach i Rialachán (AE) 2017/852 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle, ar táirgí iad atá ina chúis le bás nó le mórdhíobháil d'aon duine nó ar dócha go mbeidh sé ina chúis le bás nó gortú tromchúiseach nó damáiste mór do cháilíocht an aeir, do cháilíocht na hithreach nó do cháilíocht an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;**

(d) **d'fhorbróir an tionscadail, mar a shainmhínítear in Airteagal 1(2)(b) de Threoir 2011/92/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²² é, cur i gcrích tionscadal dá dtagraítear in Airteagail (1)(2)(a) agus 4(1) agus (2) agus a liostaítear in Iarscríbhinn I nó II den Treoir sin[...]²³ gan toiliú forbartha [...], agus arb é is cúis le damáiste mór do cháilíocht an aeir, do cháilíocht na hithreach nó do [...] stádas an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;**

²⁰ Rialachán (CE) Uimh. 1272/2008 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 16 Nollaig 2008 maidir le haicmiú, lipéadú agus pacáistiú substaintí agus meascán, lena leasaítear agus lena n-aisghairtear Treoracha 67/548/CEE agus 1999/45/CE, agus lena leasaítear Rialachán (CE) Uimh. 1907/2006 (IO L 353, 31.12.2008, lch. 1).

²¹ Rialachán (AE) 2019/1021 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Meitheamh 2019 maidir le truailléain orgánacha mharthanacha (IO L 169, 25.6.2019, lch. 45).

²² **Treoir 2011/92/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 13 Nollaig 2011 maidir le measúnú a dhéanamh ar na héifeachtaí atá ag tionscadail phoiblí agus phríobháideacha áirithe ar an gcomhshaol (IO L 26, 28.1.2012, lch. 1).**

²³ [...]

- (e) bailiú, iompar, aisghabháil nó diúscairt dramhaíola, maoirseacht ar na hoibríochtaí sin agus iarchúram na láithreán diúscartha, lena n-áirítear gníomh a ghlahtar mar dhéileálaí nó mar bhróicéir (bainistiú dramhaíola), i gcás [...] ina mbaineann iompar **den sórt sin** leis an méid seo a leanas:
- (i) dramhaíl ghuaiseach mar a shainmhínítear in Airteagal 3(2) de Threoir 2008/98/CE, ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²⁴ í, agus nuair atá cainníocht neamhdhiomaibhseach **i gceist**;
- (ii) le dramhaíl eile seachas an dramhaíl sin dá dtagraítear i bpointe (i) agus arb í is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb í is cúis leo, nó arb í a dhéanann damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;
- (f) loingsiú dramhaíola, de réir bhrí Airteagal 2(35) de Rialachán (CE) Uimh. 1013/2006 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²⁵ agus i gcás ina bhfuil [...] cainníocht neamhdhiomaibhseach **i gceist** leis an loingsiú sin, bíodh sin déanta in aon loingsiú amháin nó i níos mó ná loingsiú amháin a bhfuil an chuma orthu go bhfuil siad nasctha le chéile;
- (g) **I gcás úinéir loinge, mar a shainmhínítear in Airteagal 3(1), pointe (14) de Rialachán (AE) Uimh. 1257/2013 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²⁶ é, má thagann an long sin faoi raon feidhme an Rialacháin sin, long a athchúrsáil [...] ²⁷[...] gan na ceanglais dá dtagraítear in [...] Airteagal 6(2), pointe (a) den Rialachán sin a chomhlíonadh, lena bhforchuirtear athchúrsáil ag saoráidí athchúrsála long a chuimsítear sa Liosta Eorpach a bhunaítear faoi Airteagal 16 den Rialachán sin;**

²⁴ Treoir 2008/98/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 19 Samhain 2008 maidir le dramhaíl agus lena n-aisghairtear Teoracha áirithe (IO L 312, 22.11.2008, lgh. 3–30).

²⁵ Rialachán (CE) Uimh. 1013/2006 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Meitheamh 2006 maidir le loingsithe dramhaíola (IO L 190, 12.7.2006, lch. 1).

²⁶ **Rialachán (AE) Uimh. 1257/2013 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Samhain 2013 maidir le hathchúrsáil long agus lena leasaítear Rialachán (CE) Uimh. 1013/2006 agus Treoir 2009/16/CE (IO L 330, 10.12.2013, lch. 1).**

²⁷ [...]

- (h) sceitheadh ó longa de shubstaintí truaillitheacha dá dtagraítear in Airteagal 4(1) de Threoir 2005/35/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²⁸ [...] isteach in aon cheann de na réimsí dá dtagraítear in Airteagal 3(1) den Treoir sin **ó long a thagann faoi raon feidhme Airteagal 3(2) den Treoir sin. Ní bhainfidh an mhír seo leis na cásanna a gcuirtear síos orthu in [...] Airteagal 5 den Treoir sin. ní bheidh feidhm ag an mír atá ann faoi láthair [...] maidir le cásanna beaga ach oiread, i gcás nach mbeidh an gníomh a rinneadh [...] ina chúis le meath ar cháilíocht an uisce, ach amháin má bhíonn meath ar cháilíocht an uisce mar thoradh ar chásanna beaga a bheith ag tarlú arís agus arís eile [...], ar bhealach nach dtarlaíonn mar gheall ar chás aonair;**

²⁸ Treoir 2005/35/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 7 Meán Fómhair 2005 maidir le truailliú ó longa agus pionóis ar sháruithe a thabhairt isteach (IO L 255, 30.9.2005, lgh. 11-21).

(i) [...] oibriú nó **dúnadh** [...] suiteála ina ndéantar gníomhaíocht chontúirteach nó ina stóráiltear nó in n-úsáidtear substaintí contúirteacha [...], nó [...] **meascáin** chontúirteacha, **nuair a thagann iompar den sórt sin agus gníomhaíocht, substaint nó meascán contúirteach den sórt sin faoi** [...] raon feidhme Threoir 2012/18/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle²⁹ [...] nó ó Threoir 2010/75/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle ³⁰[...]³¹, **agus nuair a bhíonn iompar den sórt sin**[...] ina chúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb é is cúis leo, nó ina chúis le damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí; *[Más rud é go nglactar Treoir lena leasaítear Treoir 2010/75/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 24 Samhain 2010 maidir le hastaíochtaí tionsclaíocha (cosc agus rialú comhtháite ar thruailliú) agus Treoir 1999/31/CE ón gComhairle an 26 Aibreán 1999 maidir le dramhail a chur i líonadh talún roimh an Treoir seo, go gcuirfear cion coiriúil ina ionad phointe (i) laistigh de raon feidhme na Treorach sin.]*

(ia) foirgníocht, oibriú agus díchoimeáil suiteála, nuair a thagann iompar den sórt sin agus suiteáil den sórt sin faoi raon feidhme Threoir 2013/30/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle³², agus nuair is cúis é iompar den sórt sin, nó nuair is dóigh go mbeidh iompar den sórt sin ina chúis le bás nó gortú tromchúiseach d'aon duine nó damáiste mór do cháilíocht an aeir, do cháilíocht na hithreach nó do cháilíocht an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;

²⁹ Treoir 2012/18/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 4 Iúil 2012 maidir le rialú guaiseacha mórthionóiscí lena mbaineann substaintí contúirteacha, lena leasaítear agus lena n-aisghairtear ina dhiaidh sin Treoir 96/82/CE ón gComhairle Téacs atá ábhartha maidir le LEE (IO L 197, 24.7.2012, lch. 1–37).

³⁰ Treoir 2010/75/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 24 Samhain 2010 maidir le hastaíochtaí tionsclaíocha (cosc agus rialú comhtháite ar thruailliú) (IO L 334, 17.12.2010, lch. 17-119).

³¹ [...]

³² Treoir 2013/30/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Meitheamh 2013 maidir le sábháilteacht oibríochtaí ola agus gáis amach ón gcósta agus lena leasaítear Treoir 2004/35/CE (IO L 178, 28.6.2013, lgh. 66–106).

- (j) ábhar radaighníomhach **nó substaintí radaighníomhacha** a mhonarú, a tháirgeadh, a phróiseáil, a láimhseáil, a úsáid, a choinneáil, a stóráil, a iompar, a allmhairiú, a onnmhairiú nó a dhiúscairt, **nuair a thagann iompar den sórt sin agus ábhar agus substaint den sórt sin** [...] faoi raon feidhme Threoir 2013/59/Euratom ón gComhairle³³ [...] **nó** Treoir 2014/87/Euratom³⁴ [...] ón gComhairle³⁵, **agus nuair a bhíonn iompar den sórt sin** [...] ina chúis le bás daoine nó le gortú tromchúiseacha duine ar bith, nó ar dócha gurb iad is cúis leo, nó ina chúis le damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;
- (k) astarraingt uisce dromchla nó screamhuisce **de réir bhrí Threoir 2000/60/CE**³⁶ arb í is cúis, nó ar dócha gurb í is cúis, le damáiste mór do stádas éiceolaíoch nó le hacmhainneacht dobharlach uisce dromchla nó le stádas cainníochtúil dobharlach screamhuisce;
- (l) eiseamal nó eiseamail de speicis fána nó flóra fiáine a liostaítear in Iarscríbhinn IV [...] **nó** Iarscríbhinn V a mharú, a scriosadh, a ghabháil, a shealbhú, a dhíol nó a thairiscint lena ndíol (nuair atá speicis in Iarscríbhinn V faoi réir na mbeart céanna agus na bearta arna nglacadh do speicis in Iarscríbhinn IV) a ghabhann le Treoir 92/43/CEE³⁷ ón gComhairle agus na speicis dá dtagraítear in Airteagal 1 de Threoir 2009/147/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle³⁸, ach amháin i gcásanna ina mbaineann an t-iompar le cainníocht dhiomaibhseach eiseamal den sórt sin;

³³ Treoir 2013/59/Euratom ón gComhairle an 5 Nollaig 2013 lena leagtar síos na caighdeáin bhunúsacha sábháilteachta maidir le cosaint ar na contúirtí a éiríonn as nochtadh don radaíocht ianaíoch, agus lena n-aisghairtear Treoracha 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom agus 2003/122/Euratom (IO L 13, 17.1.2014, lgh. 1–73).

³⁴ Treoir 2014/87/Euratom ón gComhairle an 8 Iúil 2014 lena leasaítear Treoir 2009/71/Euratom lena mbunaítear creat Comhphobail maidir le sábháilteacht núicléach na suiteálacha núicléacha (IO L 219, 25.7.2014, lgh. 42–52).

³⁵ [...]

³⁶ **Treoir 2000/60/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 23 Deireadh Fómhair 2000 lena mbunaítear creat do ghníomhaíocht Chomhphobail i réimse an bheartais uisce (IO L 327, 22.12.2000, lch. 1–73).**

³⁷ Treoir 92/43/CEE ón gComhairle an 21 Bealtaine 1992 maidir le gnáthóga nádúrtha agus fána agus flóra fiáine a chaomhnú (IO L 206, 22.7.1992, lgh. 7–50).

³⁸ Treoir 2009/147/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 30 Samhain 2009 maidir le héin fhiáine a chaomhnú, (IO L 20, 26.1.2010, lgh. 7–25).

- (m) trádáil in eiseamail de speicis fána nó flóra fiáine nó i gcodanna nó díorthaigh díobh a liostaítear in Iarscríbhinn A agus in Iarscríbhinn B a ghabhann le Rialachán (CE) Uimh. 338/97³⁹ ón gComhairle, ach amháin i gcásanna ina mbaineann an t-iompar le cainníocht dhiomaibhseach eiseamal den sórt sin;
- (n) adhmaid [...] a lománaíodh go neamhdhleathach nó táirgí adhmaid **a rinneadh as adhmaid den sórt sin, de shárú ar na toirmisc agus na hoibleagáidí a leagtar amach in Airteagal 4(1) de [...]** Rialachán (AE) Uimh. 995/2010 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴⁰ a chur ar mhargadh an Aontais, ach amháin i gcásanna ina mbaineann cainníocht dhiomaibhseach leis an iompar; *[Má ghlactar Rialachán maidir le tráchtearraí áirithe agus táirgí a bhaineann le dífhoraíocht agus díghrádú foraoise a chur ar fáil ar mhargadh an Aontais agus a onnmhairiú ón Aontas agus lena n-aisghairtear Rialachán (AE) Uimh. 995/2010 roimh an Treoir seo, cuirfear cion coiriúil laistigh de raon feidhme Airteagal 3 den Rialachán sin in ionad phointe (n).]*
- (o) aon iompar arb é is cúis le meathlú gnáthóige, **nó a chuireann isteach ar speiceas ainmníoch a liostaítear in Iarscríbhinn II(a) de Threoir 92/43/CEE ón gComhairle⁴¹**, laistigh de shuíomh cosanta, de réir bhrí Airteagal 6(2) den [...] Treoir [...] sin⁴², nuair atá an meath **nó an suaitheadh** sin suntasach. **ciallaíonn ‘gnáthóg laistigh de shuíomh faoi chosaint’ aon ghnáthóg speicis a bhfuil limistéar speisialta faoi chosaint aicmithe lena haghaidh de bhun Airteagal 4(1) nó (2) de Threoir 2009/147/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴³, nó aon ghnáthóg nádúrtha nó aon ghnáthóg speicis a bhfuil suíomh ainmnithe lena haghaidh mar limistéar caomhnaithe speisialta i gcomhréir le Airteagal 4(4) de Threoir 92/43/CEE ón gComhairle nó a bhfuil suíomh liostaithe ina leith mar cheantar a bhfuil tábhacht Chomhphobail leis i gcomhréir le hAirteagal 4(2) de Threoir 92/43/CEE ón gComhairle ina leith;**

³⁹ Rialachán (CE) Uimh. 338/97 ón gComhairle an 9 Nollaig 1996 maidir le speicis fána agus flóra fiáine a chosaint trí thrádáil iontu a rialú (IO L 61, 3.3.1997, lch. 1).

⁴⁰ Rialachán (AE) Uimh. 995/2010 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Deireadh Fómhair 2010 lena leagtar síos oibleagáidí na n-oibreoirí a chuireann adhmaid agus táirgí adhmaid ar an margadh (IO L 295, 12.11.2010, lgh. 23-34).

⁴¹ **Treoir 92/43/CEE ón gComhairle an 21 Bealtaine 1992 maidir le gnáthóga nádúrtha agus fána agus flóra fiáine a chaomhnú (IO L 206, 22.7.1992, lch. 7).**

⁴² [...]

⁴³ Treoir 2009/147/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 30 Samhain 2009 maidir le héin fhiáine a chaomhnú, (IO L 20, 26.1.2010, lch. 7).

- (p) speiceas coimhthíoch ionrach is ábhar imní don Aontas **a thabhairt isteach i gcríoch an Aontais, a chur ar an margadh, a choinneáil, a phórú, a iompar, a úsáid, a mhalartú, a ligean atáirgeadh, a fhás nó a shaothrú, a scaoileadh amach sa chomhshaol nó a leathadh** nuair is amhlaidh:
- (i) go sáraíonn an t-iompar srianta a leagtar amach in Airteagal 7(1) de Rialachán (AE) Uimh. 1143/2014 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴⁴ **agus gurb é is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb é is cúis leo, nó arb é a dhéanann damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;**
- (ii) go sáraíonn an t-iompar coinníoll de chuid an cheada a eisítear faoi Airteagal 8 nó coinníoll de chuid an údaráis a thugtar faoi Airteagal 9 de Rialachán (AE) Uimh. 1143/2014 agus arb é is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb é is cúis leo, nó arb é a dhéanann damáiste mór do cháilíocht an aeir, na hithreach nó an uisce, nó d'ainmhithe nó do phlandaí;
- (q) substaintí ídithe ózóin mar a shainmhínítear in Airteagal 3(4) de Rialachán (CE) Uimh. 1005/2009 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴⁵ nó táirgí agus trealamh ina bhfuil substaintí den sórt sin nó atá ag brath ar shubstaintí den sórt sin a tháirgeadh, **a chur ar an margadh**, a allmhairiú, a onnmhairiú [...] **nó a úsáid [...];**
[Má ghlactar Rialachán maidir le substaintí a ídíonn an Ciseal Ózóin agus lena n-aisghairtear Rialachán (CE) Uimh. 1005/2009 sula nglacfar an Treoir seo, cuirfear cion coiriúil a thagann faoi raon feidhme an Rialacháin sin in ionad phointe (q).]

⁴⁴ Rialachán (AE) Uimh. 1143/2014 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 22 Deireadh Fómhair 2014 maidir le tabhairt isteach agus leathadh speiceas coimhthíoch ionrach a chosc agus a bhainistiú (IO L 317, 4.11.2014, lch. 35).

⁴⁵ Rialachán (CE) Uimh. 1005/2009 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 16 Meán Fómhair 2009 maidir le substaintí a ídíonn an ciseal ózóin (IO L 286, 31.10.2009, lgh. 1–30)

- (r) gáis ceaptha teasa fhluaírinthe [...] a chur ar an margadh, a allmhairiú, [...] a úsáid [...] nó a scaoileadh mar a shainmhínítear in Airteagal 2(1) de Rialachán 517/2014 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴⁶ nó táirgí agus trealamh ina bhfuil na gáis sin nó atá ag brath ar na gáis sin **a chur ar an margadh nó a allmhairiú. [Má ghlactar Rialachán maidir le gáis ceaptha teasa fhluaírinthe lena leasaítear Treoir 2019/1937 agus lena n-aisghairtear Rialachán Uimh. 517/2014 sula nglacfar an Treoir seo, cuirfear cion coiriúil a thagann faoi raon feidhme an Rialacháin sin in ionad phointe (r).]**

3. [...] Áiritheoidh na Ballstáit go mbeidh an t-iompar dá dtagraítear i mír 2 [...], pointí (a), (b), (c), **(ca)**, [...] (e), (f), (h), (i), **(ia)** (j), (k), **(l)**, (m), (n), **(o)**, [...] (q), (r) ina chion coiriúil freisin, nuair a dhéantar é le faillí thromchúiseach ar a laghad.

4. [...] **Chun measúnú a dhéanamh ar cibé acu** an bhfuil nó nach bhfuil an damáiste nó an damáiste ar dócha go ndéanfar suntasach [...] **de réir bhrí mhír 2**, pointí (a) go **(d)**, (e)**(ii)**, (i), **(ia)**, (j), (k) agus (p)**(i)** agus **(ii)**, **curfear ceann amháin nó níos mó de na heilimintí seo a leanas san áireamh, i gcás inarb ábhartha:**

(a) bail bhonnlíne na timpeallachta lena mbaineann;

(b) cibé acu atá an damáiste fadtéarmach, meántéarmach nó gearrthéarmach;

[...]

(c) [...] leathadh an damáiste;

(d) [...] inchúlaitheacht an damáiste.

⁴⁶ Rialachán (AE) Uimh. 517/2014 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 16 Aibreán 2014 maidir le gáis cheaptha teasa fhluaírinthe agus lena n-aisghairtear Rialachán (CE) Uimh. 842/2006 (IO L 150, 20.5.2014, lgh. 195–230).

5. [...] **Chun measúnú a dhéanamh ar cibé acu** an dócha nó nach dócha go ndéanfaidh an ghníomhaíocht damáiste do cháilíocht an aeir, do cháilíocht na hithreach nó do cháilíocht nó do stádas an uisce, nó d'ainmhithe nó plandaí [...] **de réir bhrí mhír 2 [...], pointí (a) go (d), (e)(ii), (i), (ia), (j), (k) agus (p)(i) agus (ii), cuirfear ceann amháin nó níos mó de na heilimintí seo a leanas san áireamh, i gcás inarb ábhartha:**

(a) go mbaineann an t-iompar le gníomhaíocht a mheastar a bheith i mbaol nó contúirteach **don chomhshaol nó do shláinte an duine, agus** ar gníomhaíocht í a dteastaíonn údarú ina leith nach bhfuarthas nó nár comhlíonadh;

(b) a mhéid a sháraítear na luachanna, na paraiméadair nó na teorainneacha a leagtar amach i [...] **gceann de na gníomhartha a liostaítear faoi mhír 1, pointí (a) nó (b),** nó in údarú arna eisiúint don ghníomhaíocht;

(c) an bhfuil an t-ábhar nó an tsubstaint aicmithe mar ábhar contúirteach, guaiseach nó liostaithe ar bhealach eile mar ábhar díobhálach don chomhshaol nó do shláinte an duine.

6. [...] **Chun measúnú a dhéanamh ar cibé acu** an bhfuil an chainníocht diomaibhseach nó neamhdhiomaibhseach [...] **de réir bhrí mhír 2 [...], pointí (e)(i), (f), (l), (m), (n), cuirfear ceann amháin nó níos mó de na heilimintí seo a leanas san áireamh, i gcás inarb ábhartha:**

(a) líon na n-ítimí atá faoi réir an chiona;

(b) a mhéid a sháraítear [...] tairseach rialála, an luach nó paraiméadar éigeantach eile **dá bhforáiltear i gceann de na gníomhartha a liostaítear faoi mhír 1, pointí (a) nó (b);**

(c) stádas caomhnaithe an speicis fána nó flóra lena mbaineann;

(d) an costas a bhaineann le damáiste don chomhshaol a athchóiriú, **nuair is inchainníochtaithe.**

Airteagal 4

Gríosú, cabhrú agus neartú, agus iarracht a dhéanamh

1. Maidir le cionta coiriúla a dhéanamh d'aon ghnó dá dtagraítear in Airteagal 3(2), áiríteoidh na Ballstáit gur cion coiriúil inphionóis é a bheith á ngríosú, a bheith ag cabhrú leo agus a bheith á neartú.
2. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú gurb inphionóis mar chion coiriúil iarracht a dhéanamh aon cheann de na cionta coiriúla dá dtagraítear in Airteagal 3(2) pointí (a), (b), (c), **(ca)**, [...] (e), (f), (h), (i), **(ia)**, (j), (k), (m), (n), (p)**(i) agus** (ii), (q), (r) [...] a dhéanamh d'aon ghnó.

[Airteagal 5

Pionóis do dhaoine nádúrtha

1. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go bhféadfar pionóis choiriúla atá éifeachtach, comhréireach agus athchomhairleach a ghearradh mar phionós i leith na gciontaí dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4.
2. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go bhféadfar uastearma príosúnachta 10 mbliana ar a laghad a ghearradh i leith na gcionta dá dtagraítear in Airteagal 3 más iad is cúis le bás duine nó le gortú tromchúiseach duine, nó ar dócha gurb iad is cúis leo.
3. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh na cionta dá dtagraítear in Airteagal 3(1) pointí (a) go (j), (n), (q), (r) inphionóis trí théarma 6 bliana ar a laghad a ghearradh ina leith.
4. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh na cionta dá dtagraítear in Airteagal 3(1) pointí (k) (l), (m), (o), (p) inphionóis trí théarma 4 bliana ar a laghad a ghearradh ina leith.

5. Déanfaidh na Ballstáit gach beart is gá chun a áirithiú go bhféadfaidh daoine nádúrtha a bhfuil na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 déanta acu a bheith faoi réir pionóis nó bearta breise, lena n-áireofar an méid seo a leanas:
- (a) oibleagáid chun an comhshaol a athbhunú laistigh de thréimhse áirithe ama;
 - (b) fineálacha;
 - (c) eisiaimh shealadacha nó buana ó rochtain ar mhaoiniú poiblí, lena n-áirítear nósanna imeachta tairisceana, deontais agus lamháltais;
 - (d) dícháiliú ó threorú bunaíochtaí den chineál a úsáidtear chun an cion a dhéanamh;
 - (e) ceadanna agus údaruithe chun gníomhaíochtaí a shaothrú arb é an toradh a bhí orthu go ndearnadh an cion a tharraingt siar;
 - (f) cosc sealadach ar sheasamh i dtoghchán d'oifig thofa nó phoiblí;
 - (g) foilsiú náisiúnta nó uile-Aontais an chinnidh bhreithiúnaigh a bhaineann leis an gciontú nó aon pionós nó aon bheart arna gcur i bhfeidhm.

Airteagal 6

Dliteanas daoine dlítheanacha

1. Áiritheoidh na Ballstáit go bhféadfar daoine dlítheanacha a chur faoi dhliteanas i leith na gcionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 i gcás ina ndearna aon duine, ag gníomhú dó ina aonar nó mar chuid de chomhlacht de chuid an duine dhlítheanaigh a bhfuil post ceannaireachta aige thar ceann an duine dhlítheanaigh, ina ndearna sé an cion chun a thairbhe féin, bunaithe ar aon cheann de na nithe seo a leanas:
- (a) cumhacht ionadaíocht a dhéanamh don duine dlítheanach;

(b) údarás cinntí a dhéanamh thar ceann an duine dhlítheanaigh;

(c) údarás chun smacht a fheidhmiú laistigh den duine dlítheanach.

2. Áiritheoidh na Ballstáit freisin go bhféadfar daoine dlítheanacha a chur faoi dhliteanas i gcás inarbh fhéidir le duine faoi údarás an duine dhlítheanaigh, mar thoradh ar easpa maoirseachta nó rialaithe ag duine dá dtagraítear i mír 1, cion dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 a dhéanamh chun tairbhe an duine dhlítheanaigh.
3. Ní eisiafar le dliteanas daoine dlítheanacha faoi mhíreanna 1 agus 2 imeachtaí coiriúla i gcoinne daoine nádúrtha a dhéanann nó a ghríosaíonn na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 nó atá ina gcúlpháirtithe sna cionta sin.

Airteagal 7

Pionóis do dhaoine dlítheanacha

1. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go bhféadfar pionóis choiriúla atá éifeachtach, comhréireach agus athchomhairleach a ghearradh ar dhuine dlítheanach a chuirtear faoi dhliteanas de bhun Airteagal 6(1).
2. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go n-áireofar ar phionóis nó ar bhearta do dhaoine dlítheanacha atá dlite de bhun Airteagal 6(1) mar gheall ar na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 na nithe seo a leanas:
 - (a) fineálacha coiriúla nó neamhchoiriúla;
 - (b) oibleagáid chun an comhshaol a athbhunú laistigh de thréimhse áirithe;
 - (c) eisiamh an duine dhlítheanaigh sin ó theidlíocht i leith sochair poiblí nó cúnamh poiblí;
 - (d) eisiamh sealadach ó rochtain ar mhaoiniú poiblí, lena n-áirítear nósanna imeachta tairisceana, deontais agus lamháltais;

- (e) dícháiliú sealadach nó buan an duine dhlítheanaigh sin ó ghníomhaíochtaí tráchtála a fheidhmiú;
- (f) ceadanna agus údaruithe chun gníomhaíochtaí a shaothrú arb é an toradh a bhí orthu go ndearnadh an cion a tharraingt siar;
- (g) cur faoi mhaoirseacht bhreithiúnach;
- (h) foirceannadh breithiúnach;
- (i) bunaíochtaí a úsáidtear chun an cion a dhéanamh a dhúnadh go sealadach nó go buan;
- (j) oibleagáid ar chuideachtaí scéimeanna díchill chuí a shuiteáil chun comhlíonadh caighdeán comhshaoil a fheabhsú;
- (k) foilsiú an chinnidh bhreithiúnaigh a bhaineann leis an gciontú nó aon phionós nó aon bheart arna gcur i bhfeidhm.

3. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh duine dlítheanach a chuirfead faoi dhlítheanas de bhun Airteagal 6(2) inphionóis le pionóis atá éifeachtach, comhréireach agus athchomhairleach.
4. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh na cionta dá dtagraítear in Airteagal 3(1) pointí (a) go (j), (n), (q), (r) inphionóis le fineálacha, nach lú a n-uasteorainn ná 5 % de láimhdeachas domhanda iomlán an duine dhlítheanaigh [/an ghnóthais] sa bhliain ghnó roimh an gcinneadh fineála.
5. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh na cionta dá dtagraítear in Airteagal 3(1) pointí (k), (l), (m), (o), (p) inphionóis le fineálacha, nach lú a n-uasteorainn ná 3 % de láimhdeachas domhanda iomlán an duine dhlítheanaigh [/an ghnóthais] sa bhliain ghnó roimh an gcinneadh fineála.

6. Déanfaidh na Ballstáit bearta chun a áirithiú go gcuirfear na brabúis neamhdhleathacha a ghintear as an gcion agus láimhdeachas bliantúil an duine dhlítheanaigh san áireamh nuair a dhéanfar cinneadh maidir leis an leibhéal iomchuí fineála de bhun mhír 1.

Airteagal 8

Imthosca géaraitheacha

A mhéid nach bhfuil na himthosca seo a leanas mar chuid de na heilimintí a chomhdhéanann na cionta coiriúla dá dtagraítear in Airteagal 3, déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú, i ndáil leis na cionta ábhartha dá dtagraítear in Airteagal 3 agus Airteagal 4, go bhféadfar na himthosca seo a leanas a mheas mar imthosca géaraitheacha:

- (a) thug an cion bás duine, nó rinne an cion díobháil thromchúiseach do dhuine;
- (b) rinne an cion scrios nó damáiste mór dochúlaithe nó fadmharthanach d'éiceachóras;
- (c) rinneadh an cion faoi chuimsiú eagraíocht choiriúil de réir bhrí Chinneadh Réime 2008/841/CGB ón gComhairle⁴⁷;
- (d) bhain an cion le doiciméid bhréagacha nó doiciméid bhrionnaithe a úsáid;
- (e) rinne oifigeach poiblí an cion agus a chuid dualgas á gcomhlíonadh aige;
- (f) rinne an ciontóir sárúithe comhchosúla ar dhlí an chomhshaoil roimhe sin;
- (g) mar gheall ar an gcion gineadh sochair shuntasacha airgeadais nó measadh go nginfí sochair shuntasacha airgeadais, nó seachnaíodh costais shuntasacha, go díreach nó go hindíreach;

⁴⁷ Cinneadh Réime 2008/841/CGB ón gComhairle an 24 Deireadh Fómhair 2008 maidir leis an gcomhrac i gcoinne na coireachta eagraithe, IO L 300/42.

- (h) eascraíonn dliteanas as damáiste don chomhshaol as iompar an chiontóra ach ní chomhlíonann an ciontóir a oibleagáidí maidir le gníomhaíocht feabhais a dhéanamh faoi Airteagal 6 de Threoir 2004/35/CE⁴⁸;
- (i) ní thabharfaidh an ciontóir cúnamh d'údaráis iniúchta agus d'údaráis forfheidhmiúcháin eile nuair a cheanglaítear sin go dlíthiúil;
- (j) cuireann an ciontóir bac gníomhach ar chigireacht, ar rialuithe nó ar ghníomhaíochtaí imscrúdaithe, nó cuireann sé nó sí finnéithe nó gearánaigh faoi imeagla nó cuireann sé isteach orthu.

Airteagal 9

Imthosca maolaitheacha

Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú, i dtaca leis na cionta ábhartha dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4, go measfar na himthosca seo a leanas a bheith ina n-imthosca maolaitheacha:

- (a) déanann an ciontóir an dúlra a athbhunú mar a bhíodh roimhe seo;
- (b) soláthraíonn an ciontóir faisnéis do na húdaráis riaracháin nó bhreithiúnacha nach mbeidís in ann a fháil ar shlí eile, lena gcuidítear leo an méid seo a leanas a dhéanamh:
 - (i) ciontóirí eile a shainaithint nó a thabhairt os comhair na cúirte;
 - (ii) fianaise a fháil.

⁴⁸ Treoir 2004/35/CE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 21 Aibreán 2004 maidir le dliteanas comhshaoil i ndáil le damáiste comhshaoil a chosc agus a leigheas (IO L 143, 30.4.2004, lgh. 56–75).

Airteagal 10
Calcadh agus coigistiú

Déanfaidh na Ballstáit gach beart is gá chun a áirithiú go bhféadfaidh a n-údaráis inniúla na fáltais a fhaightear as aon cheann de na cionta dá dtagraítear sa Treoir seo agus na hionstraimeachtaí a úsáidtear nó a bheartaítear a úsáid chun aon cheann de na cionta dá dtagraítear sa Treoir seo a dhéanamh nó chun cuidiú lena dhéanamh, a chalcadh nó a choigistiú, de réir mar is iomchuí, i gcomhréir le Treoir 2014/42/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle⁴⁹.

Airteagal 11
Tréimhsí teorann le haghaidh cionta coiriúla

1. Maidir leis na cionta coiriúla dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4, déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun foráil a dhéanamh do thréimhse teorann chun go gcumasófar iad a imscrúdú, a ionchúiseamh, a thriail agus breithniú breithiúnach a dhéanamh orthu ar feadh tréimhse leordhóthanach ama ón uair a rinneadh na cionta coiriúla sin, ionas go rachfar i ngleic go héifeachtach leis na cionta coiriúla sin.
2. Déanfaidh an Ballstát na bearta is gá chun gur féidir an t-imscrúdú, an t-ionchúiseamh, an triail agus an cinneadh breithiúnach a dhéanamh:
 - (a) maidir leis na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 atá inphionóis le pionós uasta 10 mbliana príosúnachta ar a laghad, ar feadh tréimhse 10 mbliana ar a laghad ón uair a rinneadh an cion, nuair atá cionta inphionóis;
 - (b) maidir leis na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 atá inphionóis le pionós uasta 6 bliana príosúnachta ar a laghad, ar feadh tréimhse 6 bliana ar a laghad ón uair a rinneadh an cion, nuair atá cionta inphionóis;

⁴⁹ Treoir 2014/42/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 3 Aibreán 2014 maidir le hionstraimeachtaí na coireachta agus fáltais ón gcoireacht a reo agus a choigistiú san Aontas Eorpach (IO L 127, 29.4.2014, lch. 39).

- (c) maidir leis na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 atá inphionóis le pionós uasta 4 bliana príosúnachta ar a laghad, ar feadh tréimhse 4 bliana ar a laghad ón uair a rinneadh an cion, nuair atá cionta inphionóis.
3. De mhaolú ar mhír 2, féadfaidh na Ballstáit tréimhse teorann a bhunú atá níos giorra ná 10 mbliana, ach nach giorra ná 4 bliana, ar choinníoll gur féidir briseadh isteach ar an tréimhse nó í a chur ar fionraí i gcás gníomhartha sonraithe.
4. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun gur féidir an méid seo a leanas a fhorfheidhmiú:
- (a) pionós príosúnachta i gcás cion coiriúil is inphionóis le pionós uasta 10 mbliana príosúnachta ar a laghad, a forchuireadh tar éis ciontú deiridh i gcion coiriúil dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4, ar feadh 10 mbliana ar a laghad ó dháta an chiontaithe deiridh;
- (b) pionós príosúnachta i gcás cion coiriúil is inphionóis le pionós uasta 6 bliana príosúnachta ar a laghad, a forchuireadh tar éis ciontú deiridh i gcion coiriúil dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4, ar feadh 6 bliana ar a laghad ó dháta an chiontaithe deiridh;
- (c) pionós príosúnachta i gcás cion coiriúil is inphionóis le pionós uasta príosúnachta 4 bliana ar a laghad, a forchuireadh tar éis ciontú deiridh i gcion coiriúil dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4, ar feadh 4 bliana ar a laghad ó dháta an chiontaithe deiridh.

Féadfar a áireamh sa tréimhsí teorann sin faduithe a d'eascródh as briseadh nó fionraí.

Airteagal 12

Dlínse

1. Déanfaidh gach Ballstát na beart is gá chun a dhlínse féin a bhunú ar na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 sna cásanna seo a leanas:
 - (a) rinneadh an cion ina iomláine nó go páirteach ina chríoch;
 - (b) rinneadh an cion ar bord loinge nó ar bord aerárthaigh a cláraíodh ina chríoch nó a raibh a bhratach ar foluain air;
 - (c) rinneadh an damáiste ina chríoch;
 - (d) is náisiúnach nó gnáthchónaitheoir de chuid an Bhallstáit é an ciontóir.
2. Cuirfidh Ballstát an Coimisiún ar an eolas i gcás ina gcinneann sé a dhlínse a leathnú ar na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 a rinneadh lasmuigh dá chríoch, sna cásanna seo a leanas:
 - (a) rinneadh an cion chun tairbhe duine dhlítheanaigh atá bunaithe ina chríoch;
 - (b) Rinneadh an cion i gcoinne duine dá chuid náisiúnach nó gnáthchónaitheoirí;
 - (c) Mar gheall ar an gcion tá riosca tromchúiseach don chomhshaol ina chríoch.

I gcás ina dtagann cion dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 faoi dhlínse Bhallstáit amháin nó níos mó, comhoibreoidh na Ballstáit sin lena chinneadh cén Ballstát a sheolfaidh imeachtaí coiriúla. Déanfar an t-ábhar a chur faoi bhráid Eurojust, i gcás inarb iomchuí agus i gcomhréir le hAirteagal 12 de Chinneadh Réime 2009/948/CGB ón gComhairle⁵⁰.

⁵⁰ Cinneadh Réime 2009/948/CGB ón gComhairle an 30 Samhain 2009 maidir le coinbhleachtaí i bhfeidhmiú dlínse in imeachtaí coiriúla a chosc agus a shocrú (IO L 328, 15.12.2009, lch. 42).

3. I gcásanna dá dtagraítear i mír 1, pointí (c) agus (d), déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú nach mbeidh feidhmiú a ndlínse faoi réir an choinníll nach féidir ionchúiseamh a thionscnamh ach amháin tar éis séanadh ón Stát ina ndearnadh an cion coiriúil.

Airteagal 13

Cosaint daoine a thuairiscíonn cionta comhshaoil nó a chabhraíonn leis an imscrúdú

1. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh an chosaint a thugtar faoi Threoir (AE) 2019/1937 infheidhme maidir le daoine a thuairiscíonn cionta coiriúla dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 den Treoir seo.
2. Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go gcuirfear an tacaíocht agus an cúnamh is gá ar fáil i gcomhthéacs imeachtaí coiriúla do dhaoine a thuairiscíonn cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 den Treoir seo agus a sholáthraíonn fianaise nó a oibríonn ar shlí eile i gcomhar leis na cionta sin a imscrúdú, a ionchúiseamh nó a bhreithniú.

Airteagal 14

Ceartha don phobal lena mbaineann páirt a ghlacadh sna himeachtaí

Áiritheoidh na Ballstáit, i gcomhréir lena gcóras dlí náisiúnta, go mbeidh ceartha iomchuí ag baill den phobal lena mbaineann páirt a ghlacadh in imeachtaí a bhaineann leis na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4, mar shampla mar pháirtí sibhialta.

Airteagal 15

Cosc

Déanfaidh na Ballstáit bearta iomchuí, amhail feachtais faisnéise agus múscailte feasachta agus taighde agus cláir oideachais, chun cionta coiriúla comhshaoil foriomlána a laghdú, feasacht a mhúscailt agus an baol a laghdú go mbeidh an pobal ina íospartach mar gheall ar chion coiriúil comhshaoil. I gcás inarb iomchuí, oibreoidh na Ballstáit i gcomhar le páirtithe leasmhara.

Airteagal 16

Acmhainní

Áiritheoidh na Ballstáit go mbeidh ag údaráis náisiúnta a dhéanann cionta comhshaoil a bhrath, a imscrúdú, a ionchúiseamh nó a bhreithniú líon leordhóthanach ball foirne cáilithe agus acmhainní leordhóthanacha airgeadais, teicniúla agus teicneolaíocha is gá chun a bhfeidhmeanna a bhaineann le cur chun feidhme na Treorach seo a fheidhmiú go héifeachtach.

Airteagal 17

Oiliúint

Gan dochar don neamhspleáchas breithiúnach agus do dhifríochtaí in eagrú na breithiúnachta ar fud an Aontais, iarrfaidh na Ballstáit orthu siúd atá freagrach as oiliúint a chur ar na breithiúna, ar na hionchúisitheoirí, ar na póilíní, ar an bhfoireann bhreithiúnach agus ar an bhfoireann sin de chuid na n-údarás inniúil atá bainteach le himeachtaí coiriúla agus le himscrúduithe, oiliúint speisialaithe i bhfianaise chuspóirí na Treorach seo a sholáthar go tráthrialta agus is iomchuí d'fheidhmeanna na foirne agus na n-údarás lena mbaineann.

Airteagal 18
Uirlisí imscrúdaitheacha

Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun a áirithiú go mbeidh uirlisí imscrúdaitheacha éifeachtacha, amhail na cinn sin a úsáidtear sa choireacht eagraithe nó i gcásanna eile coireachta tromchúisí, ar fáil freisin do na cionta dá dtagraítear in Airteagail 3 agus 4 a imscrúdú nó a ionchúiseamh.

Airteagal 19
Comhordú agus comhar idir údaráis inniúla laistigh de Bhallstát

Déanfaidh na Ballstáit na bearta is gá chun sásraí iomchuí a bhunú le haghaidh comhordaithe agus comhair ar leibhéal straitéiseach agus oibríochtúil i measc a n-údarás inniúil uile a bhfuil baint acu le cionta coiriúla comhshaoil a chosc agus a chomhrac. Beidh sásraí den sórt sin dírithe ar an méid seo a leanas ar a laghad:

- (a) tosaíochtaí coiteanna agus tuiscint ar an ngaol idir forfheidhmiú coiriúil agus forfheidhmiú riaracháin a áirithiú;
- (b) malartú faisnéise chun críocha straitéiseacha agus oibríochtúla;
- (c) comhairliúchán in imscrúduithe aonair;
- (d) dea-chleachtais a mhalartú;
- (e) cúnamh do líonraí Eorpacha cleachtóirí a oibríonn ar nithe a bhaineann le cionta comhshaoil agus sáruithe gaolmhara a chomhrac,

agus féadfaidh siad a bheith i bhfoirm comhlachtaí comhordúcháin speisialaithe, meabhráin tuisceana idir údaráis inniúla, líonraí forfheidhmiúcháin náisiúnta agus comhghníomhaíochtaí oiliúna.

Airteagal 20
Straitéis náisiúnta

1. Faoi [Oifig na bhFoilseachán – cuir isteach an dáta – laistigh de bhliain amháin tar éis theacht i bhfeidhm na Treorach seo], déanfaidh na Ballstáit straitéis náisiúnta maidir le cionta coiriúla comhshaoil a chomhrac a bhunú, a fhoilsiú agus a chur chun feidhme, straitéis ina dtabharfar aghaidh ar an méid seo a leanas ar a laghad:
 - (a) cuspóirí agus tosaíochtaí an bheartais náisiúnta sa réimse ciona seo;
 - (b) ról agus freagrachtaí na n-údarás inniúil go léir a bhfuil baint acu leis an gcineál sin ciona a chomhrac;
 - (c) na modhanna comhordaithe agus comhair idir na húdaráis inniúla;
 - (d) an dlí riaracháin agus sibhialta a úsáid chun aghaidh a thabhairt ar sháruithe a bhaineann leis na cionta a thagann faoi raon feidhme na Treorach seo;
 - (e) na hacmhainní is gá agus an chaoi a dtacófar le speisialtóireacht gairmithe forfheidhmithe;
 - (f) na nósanna imeachta agus na sásraí chun faireachán agus meastóireacht rialta a dhéanamh ar na torthaí a baineadh amach;
 - (g) cúnamh líonraí Eorpacha a oibríonn ar nithe a bhaineann go díreach le cionta comhshaoil agus sáruithe gaolmhara a chomhrac.
2. Áiritheoidh na Ballstáit go ndéanfar an straitéis a athbhreithniú agus a thabhairt cothrom le dáta go tráthrialta, tráth nach faide ná 5 bliana, ar chur chuige bunaithe ar anailís riosca, chun forbairtí agus treochtaí ábhartha agus bagairtí gaolmhara maidir le coireacht chomhshaoil a chur san áireamh.

Airteagal 21
Bailiú sonraí agus staidreamh

1. Baileoidh na Ballstáit sonraí staidrimh chun faireachán a dhéanamh ar éifeachtacht a gcóras chun cionta coiriúla comhshaoil a chomhrac.
2. Beidh an méid seo a leanas ar a laghad san áireamh sna sonraí staidrimh dá dtagraítear i mír 1:
 - (a) líon na gcásanna coireachta comhshaoil a thuairiscítear;
 - (b) líon na gcásanna coireachta comhshaoil a imscrúdaítear;
 - (c) meánfhad na n-imscrúduithe coiriúla ar choireanna comhshaoil;
 - (d) líon na gciontuithe sa choireacht chomhshaoil;
 - (e) líon na ndaoine nádúrtha a chiontaítear agus a ngearrtar pionós orthu i leith coireachta comhshaoil;
 - (f) líon na ndaoine dlítheanacha ar gearradh pionós orthu as coireacht chomhshaoil nó as cionta coibhéiseacha;
 - (g) líon na gcásanna cúirte sa choireacht chomhshaoil a díbheadh;
 - (h) cineálacha agus leibhéil na bpionós a forchuireadh i leith na coireachta comhshaoil, lena n-áirítear in aghaidh na gcatagóirí cionta comhshaoil de réir Airteagal 3.
3. Áiritheoidh na Ballstáit go bhfoilseofar athbhreithniú comhdhlúite ar a staidrimh go rialta.
4. Tarchuirfidh na Ballstáit na sonraí staidrimh dá dtagraítear i mír 2 chuig an gCoimisiún ar bhonn bliantúil i bhformáid chaighdeánach arna bunú i gcomhréir le hAirteagal 22.
5. Foilseoidh an Coimisiún tuarascáil go rialta bunaithe ar na sonraí staidrimh arna dtarchur ag na Ballstáit. Foilseofar an tuarascáil den chéad uair 3 bliana tar éis an fhormáid chaighdeánach dá dtagraítear in Airteagal 22 a chinneadh.

Airteagal 22

Cumhachtaí cur chun feidhme

1. Tabharfar de chumhacht don Choimisiún gníomhartha cur chun feidhme a ghlacadh lena mbunófar an fhormáid chaighdeánach do tharchur sonraí dá dtagraítear in Airteagal 21(4). Déanfar na gníomhartha cur chun feidhme sin a ghlacadh i gcomhréir leis an nós imeachta scrúdúcháin dá dtagraítear in Airteagal 23(2).
2. Chun críocha sonraí staidrimh a tharchur, beidh na heilimintí seo a leanas san fhormáid chaighdeánach:
 - (a) aicmiú coiteann ar choireanna comhshaoil;
 - (b) comhthuiscint ar aonaid chomhairimh;
 - (c) comhthuiscint ar chéimeanna an nós imeachta (imscrúdú, ionchúiseamh, triail) in imeachtaí coireachta comhshaoil;
 - (d) formáid tuairiscithe choiteann.

Airteagal 23

An nós imeachta coiste

1. Tabharfaidh coiste cúnamh don Choimisiún. Beidh an coiste sin ina choiste de réir bhrí Rialachán (AE) Uimh. 182/2011.
2. I gcás ina ndéantar tagairt don mhír seo, beidh feidhm ag Airteagal 5 de Rialachán (AE) Uimh. 182/2011.
3. I gcás nach dtugann an coiste aon tuairim, ní dhéanfaidh an Coimisiún an dréachtghníomh cur chun feidhme a ghlacadh agus beidh feidhm ag Airteagal 5(4), an tríú fomhír, de Rialachán (AE) Uimh. 182/2011.

Airteagal 24

Trasuí

1. Na forálacha reachtaíochta, rialúcháin nó riaracháin is gá chun an Treoir seo a chomhlíonadh, déanfaidh na Ballstáit iad a thabhairt i bhfeidhm faoin *[Oifig na bhFoilseachán – cuir isteach an dáta – 18 mí tar éis dháta theacht i bhfeidhm na Treorach]*. Cuirfidh siad an Coimisiún ar an eolas faoin méid sin láithreach. Leagfaidh na Ballstáit síos an bealach a ndéanfar tagairtí den sórt sin.
2. Nuair a ghlacfaidh na Ballstáit na bearta sin, beidh tagairt iontu don Treoir seo nó beidh tagairt den sórt sin ag gabháil leo tráth a bhfoilsithe oifigiúil. Déanfaidh na Ballstáit téacs phríomhbhearta an dlí náisiúnta a ghlacfaidh siad sa réimse a chumhdaítear leis an Treoir seo a chur in iúl don Choimisiún.

Airteagal 25

Meastóireacht agus tuairisciú

1. Cuirfidh an Coimisiún, faoin *[Oifig na bhFoilseachán – cuir isteach an dáta – 2 bhliain tar éis an tréimhse thrasú a bheith thart]*, tuarascáil faoi bhráid Pharlaimint na hEorpa agus na Comhairle ina ndéanfar measúnú ar a mhéid a rinne na Ballstáit na bearta is gá chun an Treoir seo a chomhlíonadh. Cuirfidh na Ballstáit an fhaisnéis is gá ar fáil don Choimisiún chun an tuarascáil sin a ullmhú.
2. Gach 2 bhliain amhail ón *[Oifig na bhFoilseachán – cuir isteach an dáta bliain amháin tar éis an tréimhse thrasú a bheith thart]*, cuirfidh na Ballstáit tuarascáil chuig an gCoimisiún laistigh de 3 mhí ina mbeidh achoimre ar chur chun feidhme agus ar ghníomhaíochtaí a rinneadh i gcomhréir le hAirteagail 15 go 17, 19 agus 20.

3. Faoi[n] [Oifig na bhFoilseachán – cuir isteach an dáta – 5 bliana tar éis an tréimhse thrasú a bheith thart], déanfaidh an Coimisiún meastóireacht ar thionchar na Treorach seo agus cuirfidh sé tuarascáil faoi bhráid Pharlaimint na hEorpa agus na Comhairle. Cuirfidh na Ballstáit an fhaisnéis is gá ar fáil don Choimisiún chun an tuarascáil sin a ullmhú.

Airteagal 26

Treoir 2008/99/CE a ionadú

Déantar Treoir (AE) 2008/99/CE a ionadú maidir leis na Ballstáit a bhfuil an Treoir seo ina ceangal orthu, gan dochar d'oibleagáidí na mBallstát sin maidir leis an dáta chun an Treoir sin a thrasú sa dlí náisiúnta. Maidir leis na Ballstáit a bhfuil an Treoir seo ina ceangal orthu, déanfar tagairtí do Threoir (AE) 2008/99/CE a fhorléiriú mar thagairtí don Treoir seo. Maidir leis na Ballstáit nach bhfuil faoi cheangal na Treorach seo, leanfaidh siad de bheith faoi cheangal Threoir 2008/98/CE.

Airteagal 27⁵¹

Cur i bhfeidhm Threoir 2005/35/CE

Déanfar [...] Treoir 2009/123/CE [...] **a ionadú maidir leis** na Ballstáit a bhfuil an Treoir seo[...] **ina ceangal orthu, gan dochar d'oibleagáidí na mBallstát sin maidir leis an dáta chun an Treoir sin a thrasú sa dlí náisiúnta. Maidir leis na Ballstáit a bhfuil an Treoir seo ina ceangal orthu, déanfar tagairtí do Threoir (AE) 2009/123/CE a fhorléiriú mar thagairtí don Treoir seo. Maidir leis na Ballstáit nach bhfuil faoi cheangal na Treorach seo, leanfaidh siad de bheith faoi cheangal Threoir 2009/123/CE lena leasaítear Treoir 2005/35/CE.**

⁵¹ Molann an Uachtaránacht an téacs athbhreithnithe seo d'Airteagal 27 i gcomhar le Seirbhís Dlí na Comhairle. Ní cuid den chur chuige ginearálta páirteach é.

Airteagal 28

Teacht i bhfeidhm

Tiocfaidh an Treoir seo i bhfeidhm an fichiú lá tar éis lá a foilsithe in *Iris Oifigiúil an Aontais Eorpaigh*.

Airteagal 29

Seolaithe

Is chuig na Ballstáit a dhírítear an Treoir seo, i gcomhréir leis na Conarthaí.

Arna dhéanamh sa Bhruiséil,

Thar ceann Pharlaimint na hEorpa
An tUachtarán

Thar ceann na Comhairle
An tUachtarán]